Judikatūras krājums

ĢENERĀLADVOKĀTES TAMARAS ČAPETAS [*TAMARA ĆAPETA*]
SECINĀJUMI,
sniegti 2024. gada 21. martā [1]

Apvienotās lietas C-779/21 P un C-799/21 P

Eiropas Komisija
pret
***Front populaire pour la libération de la saguia el-hamra et du rio de oro* (*Front Polisario*),**
Eiropas Savienības Padomi (C-779/21 P)
un
Eiropas Savienības Padome
pret

***Front Populaire pour la libération de la saguia-el-hamra et du rio de oro* (*Front Polisario*)**
(C-799/21 P)

Apelācijas sūdzība – ES un Marokas Asociācijas nolīgums – Padomes lēmums, ar ko atļauj preferenciāla tarifa režīmu attiecināt arī uz Rietumsahāras izcelsmes precēm – Spriedums, 2016. gada 21. decembris, Padome/*Front Polisario* (C-104/16 P, EU:C:2016:973) – Rietumsahāras tautas "piekrišana" – Līgumu relatīvās iedarbības princips – Pašnoteikšanās tiesības

I. Ievads

1. Eiropas Savienībai attiecībās ar pārējo pasauli ir jāievēro starptautiskās tiesības, tostarp Apvienoto Nāciju Organizācijas Statūtu (turpmāk tekstā – "ANO Statūti") principi [2].

2. Šādā kontekstā Tiesa ir saskārusies ar trim lietu kopumiem, kurās tiek apšaubīts, vai Savienības iestādes ir ievērojušas starptautiskās tiesības attiecībās ar Rietumsahāras teritoriju.

3. Šajā apelācijas sūdzību kopumā tiek uzdots jautājums, vai Eiropas Savienība, grozot asociācijas nolīgumu ar Marokas Karalisti [3], lai paplašinātu tarifa preferences, tās attiecinot arī uz Rietumsahāras teritorijas izcelsmes precēm, ir ievērojusi pašnoteikšanās tiesības un līgumu relatīvās iedarbības principu [4].

1 Oriģinālvaloda – angļu.

2 Skat. Līguma par Eiropas Savienību (LES) 3. panta 5. punktu.

3 Eiropas un Vidusjūras reģiona valstu nolīgums par asociācijas izveidi starp Eiropas Kopienām un to dalībvalstīm, no vienas puses, un Marokas Karalisti, no otras puses (OV 2000, L 70, 2. lpp., turpmāk tekstā – "Asociācijas nolīgums").

4 Nolīgums vēstuļu apmaiņas veidā starp Eiropas Savienību un Marokas Karalisti par grozījumu izdarīšanu 1. un 4. protokolā Eiropas un Vidusjūras reģiona valstu nolīgumam par asociācijas izveidi starp Eiropas Kopienām un to dalībvalstīm, no vienas puses, un Marokas Karalisti, no otras puses (OV 2019, L 34, 4. lpp.; turpmāk tekstā – "attiecīgais nolīgums").

4. Vispārējā tiesa pārsūdzētajā spriedumā [5] secināja, ka Eiropas Savienība nav ievērojusi šīs starptautisko paražu tiesību normas, kā tās ir interpretētas agrākā Tiesas judikatūrā [6]. Attiecīgi minētā tiesa atcēla Lēmumu (ES) 2019/217 [7], ar kuru tika apstiprināti grozījumi Asociācijas nolīgumā [8]. Padome un Komisija tagad minēto spriedumu pārsūdz Tiesā.

5. Šīs apelācijas sūdzības ir tieši saistītas ar vienlaikus iesniegtajām apelācijas sūdzībām, kurās tiek apšaubīta Padomes lēmuma, ar ko noslēdz Ilgtspējīgas zivsaimniecības partnerattiecību nolīgumu starp Eiropas Savienību un Marokas Karalisti [9], kas attiecas uz Rietumsahāras teritorijai piegulošajiem ūdeņiem [10], spēkā esamība, kā arī ar iepriekšēju lūgumu sniegt norādījumus par pareizu izcelsmes valsts marķējumu Rietumsahāras teritorijas izcelsmes produktiem [11]. Šodien sniedzu secinājumus visās minētajās lietās. Tās būtu jāaplūko kopumā.

6. Kā liecina vēsturiskais pārskats, ko izklāstīšu šajos secinājumos, bet kas ir būtisks arī attiecībā uz maniem šodien sniegtajiem secinājumiem divās citās lietās, gandrīz 50 gadus kopš Rietumsahāras tautas pašnoteikšanās procesa sākuma šī tauta nav tuvāk tam, lai izlemtu par savas teritorijas turpmāko statusu.

7. Lai gan tā ir nepārprotama ANO vadītā politiskā procesa neveiksme, tas nenozīmē, ka Rietumsahāras jautājuma risināšanu var uzticēt Savienības tiesām. Minētās tiesas neizšķirs Rietumsahāras nākotni.

II. Tiesvedības priekšvēsture

A. Rietumsahāras jautājuma īsa vēsture

8. Rietumsahāra bija Spānijas kolonija. Teritorijas dekolonizācijas process sākās 1960. gados, kad Spānija atzina tās kā teritorijas, kurai nav savas pārvaldes, statusu. ANO Ģenerālā asambleja vēlāk iekļāva Rietumsahāru teritoriju, kurām nav savas pārvaldes, sarakstā [12]. Tā joprojām ir minētajā sarakstā [13].

5 Spriedums, 2021. gada 29. septembris, *Front Polisario*/Padome (T-279/19, EU:T:2021:639; turpmāk tekstā – "pārsūdzētais spriedums").

6 Proti, spriedumi, 2016. gada 21. decembris, Padome/*Front Polisario* (C-104/16 P, EU:C:2016:973) (turpmāk tekstā – "spriedums Padome/*Front Polisario*""), un 2018. gada 27. februāris, *Western Sahara Campaign UK* (C-266/16, EU:C:2018:118; turpmāk tekstā – "spriedums *Western Sahara Campaign UK*").

7 Padomes Lēmums (2019. gada 28. janvāris) par to, lai noslēgtu Nolīgumu vēstuļu apmaiņas veidā starp Eiropas Savienību un Marokas Karalisti par grozījumu izdarīšanu 1. un 4. protokolā Eiropas un Vidusjūras reģiona valstu nolīgumam par asociācijas izveidi starp Eiropas Kopienām un to dalībvalstīm, no vienas puses, un Marokas Karalisti, no otras puses (OV 2019, L 34, 1. lpp.; turpmāk tekstā – "apstrīdētais lēmums").

8 Pārsūdzētais spriedums, 391. un 392. punkts.

9 OV 2019, L 77, 8. lpp.; "Ilgtspējīgas zivsaimniecības partnerattiecību nolīgums".

10 Apvienotās lietas C-778/21 P un C-798/21 P, Komisija un Padome/*Front Polisario*.

11 Lieta C-399/22, *Confédération paysanne* (Melones un tomāti no Rietumsahāras).

12 Apvienoto Nāciju Organizācija, Teritoriju, kurām nav savas pārvaldes, informācijas komitejas ziņojums, papildinājums Nr. 14 (A/5514) (1963), III pielikums "Teritoriju, kurām nav savas pārvaldes, saraksts saskaņā ar Statūtu XI nodaļu 1962. gada 31. decembrī, klasificēts pēc ģeogrāfiskā reģiona", 34. lpp.

13 Septiņpadsmit teritorijas joprojām ir iekļautas teritoriju, kurām nav savas pārvaldes, sarakstā, un Rietumsahāra ir vienīgā šāda teritorija Āfrikā; saraksts pieejams vietnē https://www. un.org/dppa/decolonization/en/nsgt.

9. ANO Ģenerālā asambleja 1960. gadā pieņēma Rezolūciju 1541 (XV)[14]. Saskaņā ar minēto rezolūciju var uzskatīt, ka teritorija, kurai nav savas pārvaldes, ir sasniegusi pilnīgu pašpārvaldes pakāpi vienā no trim veidiem: 1) tai izveidojoties par suverēnu neatkarīgu valsti, 2) izveidojot brīvu asociāciju ar neatkarīgu valsti vai 3) integrējoties neatkarīgā valstī[15].

10. ANO Ģenerālā asambleja 1966. gadā apstiprināja Rietumsahāras tautas tiesības uz pašnoteikšanos un aicināja Spāniju nodrošināt un organizēt šo tiesību īstenošanu[16]; Spānija nolēma to darīt, rīkojot referendumu.

11. *Front Polisario*[17], kas ir 1973. gadā izveidota pretkoloniāla kustība[18], atbalstīja ideju par referendumu.

12. Tomēr Marokas Karaliste iebilda pret ideju, ka dekolonizācija būtu jāīsteno, rīkojot referendumu par pašnoteikšanos. Šī valsts uzskatīja, ka pirms Spānijas veiktās Rietumsahāras kolonizācijas suverēnās tiesības uz šo teritoriju pieder (tagadējai) Marokas Karalistei. Tāpēc Marokas Karaliste pauda nostāju, ka dekolonizācijas procesa laikā Rietumsahāra ir jāintegrē atpakaļ Marokas Karalistes teritorijā[19]. Šī nostāja vēl joprojām ir spēkā.

13. Ņemot vērā iepriekš minētos pretējos viedokļus par to, kas var pamatoti pretendēt uz Rietumsahāras teritoriju, ANO Ģenerālā asambleja lūdza sniegt konsultatīvo atzinumu par Rietumsahāru[20].

14. Minētajā konsultatīvajā atzinumā Starptautiskā Tiesa (turpmāk tekstā – "ST") atzina Rietumsahāras tautas pašnoteikšanās tiesības[21]. Tā arī konstatēja, ka "ne fakti, ne informācija, kas tikuši tai darīti zināmi, neļauj konstatēt nekādu teritoriālās suverenitātes saikni starp Rietumsahāras teritoriju, no vienas puses, un Marokas Karalisti vai Mauritānijas kopienu, no otras puses. Tādējādi Tiesa nav konstatējusi tādu juridisko saikņu esamību, kas varētu grozīt [ANO Ģenerālās asamblejas] Rezolūcijas 1514 (XV) piemērošanu attiecībā uz Rietumsahāras dekolonizāciju, it īpaši attiecībā uz pašnoteikšanās principa piemērošanu, pateicoties teritorijas iedzīvotāju brīvas un autentiskas gribas izpausmei"[22].

14 ANO Ģenerālās asamblejas 1960. gada 15. decembra Rezolūcija 1541 (XV) "Principi, no kuriem dalībvalstīm jāvadās, nosakot, vai pastāv pienākums nosūtīt informāciju, kas prasīta saskaņā ar Statūtu 73. panta e) punktu".

15 Skat. VI.A principu pielikumā ANO Ģenerālās asamblejas 1960. gada 15. decembra Rezolūcijai 1541 (XV) "Principi, no kuriem dalībvalstīm jāvadās, nosakot, vai pastāv pienākums nosūtīt informāciju, kas prasīta saskaņā ar Statūtu 73. panta e) punktu"; citēts konsultatīvajā atzinumā par Rietumsahāru (ST Krājums 1975, 12. lpp., 57. punkts). Skat. arī Crawford, J., *The creation of states in international law*, 2. izdevums, Oxford University Press, Oksforda, 2007, 621. lpp.

16 ANO Ģenerālās asamblejas 1966. gada 20. decembra Rezolūcija 2229 (XXI) "Ifni un Spānijas Sahāras jautājums".

17 *Front Populaire pour la libération de la saguia-el-hamra et du rio de oro* (turpmāk tekstā – "*Front Polisario*").

18 Saskaņā ar Deubel (Deubel, T. F., *Between homeland and exile: Poetry, memory, and identity in Sahrawi communities*, doktora disertācija, Arizonas Universitāte, 2010, 76. lpp., pieejama vietnē http://hdl.handle.net/10150/146067), kā opozīcija spāņu kolonizācijai sāka veidoties Rietumsahāras tautas identitāte. Tā kļuva izteiktāka 1970. gados, reaģējot uz dekolonizācijas procesu, kas ietekmēja antikoloniālo kustību veidošanos. Pirmās antikoloniālās kustības radīja jauniešu līderi, kas bija ieguvuši izglītību kaimiņvalstīs, tostarp Marokas Karalistē, un spēcīgā dekolonizācijas kustību ietekmē citās valstīs, it īpaši Alžīrijā.

19 Šajā ziņā skat. Konsultatīvo atzinumu par Rietumsahāru (ST Krājums 1975, 12. lpp., 49. punkts).

20 Šķiet, ka konsultatīvais atzinums tika lūgts pēc Marokas Karalistes iniciatīvas – šī valsts vispirms centās panākt Spānijas piekrišanu, lai strīdu par Rietumsahāras suverenitāti iesniegtu izskatīšanai Starptautiskajā tiesā nolūkā pieņemt lēmumu strīdus procedūrā. Skat. konsultatīvo atzinumu par Rietumsahāru (ST Krājums 1975, 12. lpp., 29. un 36. punkts).

21 Konsultatīvais atzinums par Rietumsahāru (ST Krājums 1975, 12. lpp., 162. punkts).

22 Konsultatīvais atzinums par Rietumsahāru (ST Krājums 1975, 12. lpp., 162. punkts).

15. 1975. gadā, interpretējot ST atzinumu nevis kā Rietumsahāras tautas pašnoteikšanās tiesību apstiprinājumu, bet gan kā Marokas Karalistes vēsturiskās suverenitātes pār šo teritoriju apstiprinājumu [23], karalis Hasans II aicināja Marokas pilsoņus uz "Zaļo maršu", kura laikā aptuveni 350 000 cilvēku ieradās Rietumsahāras teritorijā, lai demonstrētu Marokas Karalistes suverēnās tiesības pār šo teritoriju. ANO Drošības padome reaģēja, aicinot Marokas Karalisti nekavējoties izbeigt maršu [24].

16. Aptuveni tajā pašā laikā Spānija, Marokas Karaliste un Mauritānijas Islāma Republika parakstīja principiālu deklarāciju par Rietumsahāru (zināma arī kā "Madrides nolīgums") [25], ar kuru Rietumsahāras teritorija tika sadalīta starp divām pēdējām divām minētajām valstīm. Drīz pēc tam, 1976. gada janvārī, Rietumsahāras teritorijā ienāca Marokas armija.

17. Spānija 1976. gada 26. februārī informēja ANO ģenerālsekretāru, ka tā ir izbeigusi savu klātbūtni Rietumsahārā un ir atteikusies no sava pārvaldītājvaras statusa saskaņā ar ANO Statūtu 73. pantu [26].

18. Nākamajā dienā pēc Spānijas aiziešanas no Rietumsahāras *Front Polisario* paziņoja par Sahāras Arābu Demokrātiskās Republikas ("SADR") izveidi [27]. SADR valdības mītne atrodas rietumsahāriešu bēgļu nometnē Tindufā (Alžīrija).

19. Pašlaik 47 ANO dalībvalstis ir atzinušas SADR [28]. Ne Eiropas Savienība, ne kāda no tās dalībvalstīm nav atzinusi SADR.

20. Pēc Marokas Karalistes ieiešanas Rietumsahāras teritorijā un līdz 1991. gada septembrim, kad tika panākta vienošanās par pamieru, Marokas Karaliste un *Front Polisario* bija iesaistītas bruņotā konfliktā. Tā iespaidā no Rietumsahāras devās prom vairāk nekā 100 000 bēgļu, no kuriem lielākā daļa šobrīd dzīvo bēgļu nometnēs Alžīrijā [29].

21. Ar 1991. gadā noslēgto pamieru radās iespēja atjaunot politisko dialogu par Rietumsahāras jautājuma atrisināšanu. Tomēr, tā kā risinājums netika rasts, 2020. gadā atsākās cīņas.

22. Kopš 1970. gadiem ANO ir iesaistījusies Rietumsahāras dekolonizācijas jautājuma risinājuma rašanā. Tajā laikā ANO Ģenerālā asambleja ierosināja un pēc tam atbalstīja ideju par tāda referenduma rīkošanu, kurā Rietumsahāras tauta varētu izteikt savu vēlmi attiecībā uz šīs teritorijas nākotni. Ideja par pašnoteikšanās referendumu tika atjaunota izlīguma plānā, kuru "principā" atbalstīja *Front Polisario* un Marokas Karaliste un kurš tika pieņemts pirms 1991. gada pamiera.

[23] Maroka uzsvēra konsultatīvā atzinuma par Rietumsahāru (ST Krājums 1975, 12. lpp.) 162. punkta pirmo teikumu, kurā teikts, ka "fakti un informācija, kas darīti zināmi Tiesai, liecina, ka Spānijas kolonizācijas laikā ir pastāvējušas juridiskas lojalitātes saites starp Marokas sultānu un dažām ciltīm, kas apdzīvoja Rietumsahāras teritoriju".

[24] ANO Drošības padomes 1975. gada 6. novembra Rezolūcija 380 (1975) (ar kuru Marokas Karaliste tika aicināta izvest savu karaspēku no Rietumsahāras).

[25] Skat. *Apvienoto Nāciju Organizācijas Līgumu krājums*, 988. sējums, 259. lpp.

[26] Šis noteikums ir daļa no ANO Statūtu XI nodaļas, kas attiecas uz teritorijām, kuras nav pašpārvaldes teritorijas. Saskaņā ar to ANO dalībvalstīm, "kuras ir atbildīgas vai uzņemas atbildību par to teritoriju pārvaldību, kuru tautas vēl nav sasniegušas pilnīgu pašpārvaldi", cita starpā ir pienākums "attīstīt [šo tautu] pašpārvaldi, pienācīgi ņemt vērā tautu politiskos centienus un palīdzēt tām pakāpeniski attīstīt to brīvās politiskās institūcijas".

[27] Pašreizējās attiecības starp SADR un *Front Polisario* nav skaidras, un tās nekļuva saprotamākas arī tiesas sēdē.

[28] Sākotnēji vairāk valstu atzina SADR, bet pēc tam atzīšanu atsauca.

[29] Attiecībā uz pašreizējo situāciju un bēgļu skaitu skat. ANO Bēgļu aģentūra, *UNHCR* faktu lapa "Alžīrija", pieejama vietnē https://reliefweb.int/report/algeria/unhcr-algeria-fact-sheet-april-2023.

23. Lai cita starpā uzraudzītu pamieru un palīdzētu organizēt minēto referendumu, ANO Drošības padome 1991. gada aprīlī izveidoja ANO misiju referenduma organizēšanai Rietumsahārā (turpmāk tekstā – "*MINURSO*")[30], kuras pilnvaras katru gadu tiek pagarinātas un kura joprojām pastāv[31]. Neraugoties uz papildu iniciatīvām[32] un to, ka *MINURSO* ir beigusi sagatavot to personu sarakstu, kuras būtu tiesīgas balsot referendumā, referendums līdz šim vēl nav organizēts.

24. Papildus ANO Rietumsahāras jautājuma risināšanā bija iesaistīta arī Āfrikas Savienība (un tās priekštece Āfrikas vienotības organizācija). Tā ir atbalstījusi Rietumsahāras tautas tiesības uz pašnoteikšanos. SADR 1984. gadā tika uzņemta par Āfrikas vienotības organizācijas locekli, taču Marokas Karaliste, protestējot pret to, izstājās no šīs organizācijas. Marokas Karaliste 2017. gada janvārī iesniedza pievienošanās pieteikumu un tika uzņemta atpakaļ Āfrikas Savienībā[33].

25. ANO ģenerālsekretārs 2006. gadā uzskatīja, ka pusēm ir jārod "kompromiss starp starptautisko likumību un politisko realitāti" un ka to var panākt tikai tiešās sarunās[34].

26. Gan *Front Polisario*, gan Marokas Karaliste 2007. gadā piedāvāja savus plānus Rietumsahāras jautājuma atrisināšanai. *Front Polisario* nostāja joprojām bija tāda, ka pašnoteikšanās tiesību īstenošanai ir jārīko referendums. Marokas Karaliste ierosināja plānu, kurā Rietumsahārai tiek piedāvāta autonomija Marokas suverenitātes ietvaros[35].

27. Doktrīna liecina, ka kopš 2018. gada Marokas Karalistes atbalsts 2007. gada autonomijas plānam, šķiet, pieaug[36]. Arī retorika ANO Drošības padomes rezolūcijās, šķiet, ir mainījusies[37]. Tādējādi, sākot ar 2018. gadu, ANO Drošības padomes rezolūciju par Rietumsahāru tekstā ir

30 Skat. ANO Drošības padomes 1991. gada 29. aprīļa Rezolūciju 690 (1991) (ar kuru nolemts "tās pārvaldībā izveidot [ANO] misiju referenduma organizēšanai Rietumsahārā").

31 Attiecībā uz pēdējo pagarinājumu līdz 2024. gada 31. oktobrim skat. ANO Drošības padomes 2023. gada 30. oktobra Rezolūciju 2703 (2023).

32 Skat., piemēram, 2001. gada Beikera plānu (un tā 2003. gada pārskatīto versiju) (formāli "Miera plāns Rietumsahāras tautas pašnoteikšanās īstenošanai"), kas tika izstrādāts ANO pārstāvja Džeimsa Beikera III [*James Baker III*] aizgādībā notikušajās sarunās; šajā sakarā skatīt Zunes, S. un Mundy, J., *Western Sahara: War, nationalism, and conflict irresolution*, 2. izdevums, Syracuse University Press, 2022, 9. nodaļa.

33 2018. gadā, reaģējot uz šo atpakaļuzņemšanu, Ganas valstspiederīgais *Bernard Mornah* iesniedza prasību pret astoņām Āfrikas Savienības dalībvalstīm Āfrikas Cilvēktiesību un tautu tiesību tiesā, apgalvojot, ka šīs valstis, piekrizdamas Marokas Karalistes atpakaļuzņemšanai Āfrikas Savienībā un nepieprasot šai valstij pārtraukt tās īstenoto Rietumsahāras teritorijas okupāciju, ir pārkāpušas dažādus Āfrikas Cilvēktiesību un tautu tiesību hartā paredzētos pienākumus. Tomēr Āfrikas Cilvēktiesību un tautu tiesību tiesa noraidīja šo iebildumu, secinot, ka, atzīstot Marokas Karalisti par Āfrikas Savienības dalībvalsti, atbildētājas valstis nav pārkāpušas Āfrikas Cilvēktiesību un tautu tiesību hartā paredzētos pienākumus, tostarp pašnoteikšanās tiesības. Vienlaikus šī tiesa apstiprināja Rietumsahāras tautas tiesības uz pašnoteikšanos un uzskatīja, ka tiesības uz pašnoteikšanos ir starptautisko tiesību imperatīva norma. Skat. Āfrikas Cilvēktiesību un tautu tiesību tiesas 2018. gada 22. septembra spriedumu *Bernard Anbataayela Mornah* pret Beninas Republiku u.c. (prasība Nr. 028/2018), 343. punkta v) apakšpunkts.

34 Skat. ANO ģenerālsekretāra 2006. gada 19. aprīļa ziņojumu "Situācija Rietumsahārā (S/2006/249)", 32. un 34. punkts. Skat. arī Allen, S., un Trinidad, J., *The Western Sahara question and international law. Recognition doctrine and self-determination*, Routledge, Oksforda, 2024, 17. lpp.

35 Skat. ASV Kongresa Izpētes dienests, "Western Sahara", RS20962, atjaunināts 2014. gada 8. oktobrī, 4. lpp.

36 Tika arī apgalvots, ka dažu ANO dalībvalstu politikas maiņu, iespējams, ir veicinājusi ASV prezidenta Donalda Trampa (*Donald J. Trump*) 2020. gada proklamācija, ar kuru atzītas Marokas Karalistes suverēnās tiesības uz Rietumsahāru (skat. "Proclamation on Recognizing The Sovereignty Of The Kingdom Of The Morocco Over The Western Sahara", pieejama vietnē https://trumpwhitehouse.archives.gov/presidential-actions/proclamation-recognizing-sovereignty-kingdom-morocco-western-sahara). Sīkāku pārskatu par politiskajām norisēm ANO Drošības padomes, Ģenerālās asamblejas un atsevišķu ANO dalībvalstu nostāju līmenī, kā arī diskusiju par pieaugošā atbalsta Marokas nostājai Rietumsahāras jautājumā sekām skat. Allen, S., un Trinidad, J., *The Western Sahara question and international law. Recognition doctrine and self-determination*, Routledge, Oksforda, 2024, 47. un nākamās lpp.

37 Skat. neseno ANO Drošības padomes 2023. gada 30. oktobra Rezolūciju 2703 (2023).

uzsvērta nepieciešamība "panākt reālistisku, praktiski īstenojamu, noturīgu un savstarpēji pieņemamu politisku risinājumu Rietumsahāras jautājumam, pamatojoties uz kompromisu" [38].

28. Tajā pašā laikā nesen pieņemtajās ANO Drošības padomes rezolūcijās atkārtoti uzsvērts, ka jebkurā politiskā risinājumā ir jāparedz "Rietumsahāras tautas pašnoteikšanās tiesības, ievērojot pasākumus, kas atbilst [ANO] Statūtu principiem un mērķiem" [39].

B. Spriedumu Padome/Front Polisario un Western Sahara Campaign UK nozīme

29. Eiropas Savienība un tās dalībvalstis ar Marokas Karalisti izveidoja Eiropas un Vidusjūras reģiona valstu partnerību, pamatojoties uz 1996. gadā noslēgto asociācijas nolīgumu.

30. Minētā asociācijas nolīguma ietvaros Eiropas Savienība un Marokas Karaliste noslēdza vairākus nolīgumus, tostarp 2012. gada Tirdzniecības liberalizācijas nolīgumu [40] un 2006. gada Zivsaimniecības partnerattiecību nolīgumu [41].

31. *Front Polisario* iesniedza prasību atcelt 2012. gada Tirdzniecības liberalizācijas nolīgumu, par kuru Tiesa pieņēma spriedumu Padome/*Front Polisario*.

32. Vispārējā tiesa pirmajā instancē atzina *Front Polisario* rīcībspēju celt prasību un atcēla Padomes lēmumu, ar kuru tika apstiprināta 2012. gada Tirdzniecības liberalizācijas nolīguma noslēgšana, pamatojoties uz to, ka Padome nav pārbaudījusi, vai Rietumsahāras izcelsmes preču, kas tiek eksportētas uz Eiropas Savienību, ražošana nav veikta tā, lai kaitētu šīs teritorijas tautai [42].

33. Apelācijas kārtībā spriedumā Padome/*Front Polisario* Tiesa neizskatīja ne *Front Polisario* lietas pieņemamību, ne Vispārējās tiesas secinājumus pēc būtības. Tā vietā, interpretējot jēdzienu "Marokas Karaliste", kas apzīmē teritoriju, uz kuru attiecas 2012. gada Tirdzniecības liberalizācijas nolīgums, Tiesa secināja, ka šis nolīgums neattiecas uz Rietumsahāras teritoriju [43]. Šā iemesla dēļ *Front Polisario* prasība tika atzīta par nepieņemamu [44].

34. Sprieduma Padome/*Front Polisario* 106. punktā Tiesa uzskatīja, ka "Rietumsahāras tauta ir jāuzskata par "trešo valsti" līgumu relatīvās iedarbības principa izpratnē". Tādējādi Rietumsahāras tautai ir jādod "piekrišana" 2012. gada Tirdzniecības liberalizācijas nolīguma piemērošanai Rietumsahārai, "un nav nepieciešams noteikt, vai šāda īstenošana tai kaitētu vai, gluži pretēji, būtu labvēlīga".

35. Spriedumā *Western Sahara Campaign UK* tika pausta līdzīga argumentācija. Tajā Tiesa uzskatīja, ka 2006. gada Zivsaimniecības partnerattiecību nolīgums, kas ir arī daļa no struktūras, kura izveidota ar asociācijas nolīgumu ar Maroku [45], neattiecas uz Rietumsahāras teritoriju vai tai

38 Skat., piemēram, ANO Drošības padomes 2023. gada 30. oktobra Rezolūcijas 2703 (2023) 2. punktu. Skat. arī Allen, S., un Trinidad, J., *The Western Sahara question and international law. Recognition doctrine and self-determination*, Routledge, Oksforda, 2024, 48. lpp. (kur izklāstīta viedokļu attīstība ANO Drošības padomes rezolūcijās kopš 2018. gada).

39 Skat. neseno ANO Drošības padomes 2023. gada 30. oktobra Rezolūciju 2703 (2023), 4. punkts.

40 OV 2012, L 241, 4. lpp.; turpmāk tekstā – "2012. gada Tirdzniecības liberalizācijas nolīgums".

41 OV 2006, L 141, 4. lpp.; turpmāk tekstā – "2006. gada Zivsaimniecības partnerattiecību nolīgums".

42 Šajā nozīmē skat. spriedumu, 2015. gada 10. decembris, *Front Polisario*/Padome (T-512/12, EU:T:2015:953, 114. un 241. punkts).

43 Spriedums Padome/*Front Polisario*, 82. un nākamie punkti.

44 Spriedums Padome/*Front Polisario*, 133. punkts.

45 Spriedums *Western Sahara Campaign UK*, 59. –61. punkts.

piegulošajiem ūdeņiem, jo jēdziens "Marokas Karaliste" neietver Rietumsahāras teritoriju[46]. Attiecīgi Tiesa secināja, ka, ja šo nolīgumu interpretētu kā piemērojamu Rietumsahārai, tas būtu pretrunā pašnoteikšanās tiesībām un līgumu relatīvās iedarbības principam.

C. Attiecīgais nolīgums un apstrīdētais lēmums

36. Pēc sprieduma Padome/*Front Polisario* "Padome pilnvaroja Komisiju sākt sarunas ar Marokas Karalisti nolūkā saskaņā ar Tiesas spriedumu izveidot juridisko pamatu, lai Rietumsahāras izcelsmes izstrādājumiem piešķirtu tarifa preferences, kas paredzētas asociācijas nolīgumā"[47].

37. Tādējādi apstrīdētajā lēmumā jaunā nolīguma noslēgšanas iemesli tika paskaidroti šādi:

"(4) Kopš stājās spēkā asociācijas nolīgums, Rietumsahāras izstrādājumi, kas apstiprināti kā izstrādājumi ar Marokas izcelsmi, tika ievesti Savienībā, gūstot labumu no tarifa preferencēm, kuras noteiktas asociācijas nolīgumā.

(5) Tiesa [spriedumā Padome/*Front Polisario*] tomēr ir norādījusi, ka asociācijas nolīgums attiecas tikai uz Marokas Karalistes teritoriju un neietver Rietumsahāru, kurai nav savas pārvaldes.

(6) Būtu svarīgi nodrošināt to, ka netiek traucētas gadu gaitā attīstītās tirdzniecības plūsmas, vienlaikus izveidojot atbilstošas garantijas starptautisko tiesību, tostarp cilvēktiesību, aizsardzībai un ilgtspējīgai attīstībai attiecīgajās teritorijās. Padome 2017. gada 29. maijā pilnvaroja Komisiju sākt sarunas ar Marokas Karalisti nolūkā saskaņā ar Tiesas spriedumu izveidot juridisko pamatu, lai Rietumsahāras izcelsmes izstrādājumiem piešķirtu tarifa preferences, kas paredzētas asociācijas nolīgumā. Nolīgums starp Eiropas Savienību un Marokas Karalisti ir vienīgais līdzeklis, kā nodrošināt, ka uz Rietumsahāras izcelsmes izstrādājumiem attiecas preferenciāla izcelsme, jo Marokas iestādes ir vienīgās, kas var nodrošināt atbilstību noteikumiem, kuri vajadzīgi šādu preferenču piešķiršanai."[48]

38. Attiecīgais nolīgums tika noslēgts 2018. gada 25. oktobrī vēstuļu apmaiņas veidā. Ar to Asociācijas nolīgumā ir iekļauta kopīga deklarācija, kas paplašina preferenciālā tarifa režīmu, to attiecinot arī uz Rietumsahāras izcelsmes produktiem.

39. Kopīgajā deklarācijā ir noteikts:

"1. Tiem izstrādājumiem, kuru izcelsme ir Rietumsahāra un uz kuriem attiecas Marokas Karalistes muitas iestāžu kontrole, piemēro tādas pašas tirdzniecības preferences kā tās, ko Eiropas Savienība piešķīrusi izstrādājumiem, uz kuriem attiecas asociācijas nolīgums.

2. Nolīguma 4. protokolu piemēro *mutatis mutandis*, lai noteiktu 1. punktā minēto izstrādājumu izcelsmi, tostarp attiecībā uz izcelsmes apliecinājumu.

3. Eiropas Savienības dalībvalstu un Marokas Karalistes muitas iestādes ir atbildīgas par to, ka tiek nodrošināta 4. protokola piemērošana attiecībā uz šiem izstrādājumiem."[49]

[46] Spriedums *Western Sahara Campaign UK*, 64. un 69. punkts.

[47] Apstrīdētais lēmums, 6. apsvērums. Skat. arī Padomes 3544. sanāksmes rezultāti, Konkurētspēja (iekšējais tirgus, rūpniecība, pētniecība un kosmoss) (9716/17, 2017. gada 29. un 30. maijs), 22. lpp.

[48] Apstrīdētais lēmums, 4. –6. apsvērums.

[49] Kopīgā deklarācija asociācijas nolīgumam (OV 2019, L 34, 4. lpp.). Svītrota zemsvītras piezīme.

40. Gan Eiropas Savienības, gan Marokas Karalistes vēstulēs, kas ir daļa no attiecīgā nolīguma, skaidri norādīts, ka "nolīgums tiek noslēgts, neskarot attiecīgās Eiropas Savienības nostājas attiecībā uz Rietumsahāras un Marokas Karalistes statusu minētajā reģionā".

41. Vēstulēs arī atkārtoti uzsvērts, ka "abas puses atkārtoti apstiprina savu atbalstu [ANO] procesam un atbalsta ģenerālsekretāra centienus, lai panāktu galīgo politisko risinājumu saskaņā ar [ANO Statūtu] principiem un mērķiem un pamatojoties uz ANO Drošības padomes rezolūcijām".

42. Eiropas Savienība ar apstrīdēto lēmumu apstiprināja attiecīgo nolīgumu.

43. Reaģējot uz sprieduma Padome/*Front Polisario* 106. punktu, apstrīdētā lēmuma 7.–10. apsvērumā ir sniegts šāds skaidrojums:

"(7) Komisija ir izvērtējusi šāda nolīguma iespējamo ietekmi uz ilgtspējīgu attīstību, jo īpaši saistībā ar tām priekšrocībām un trūkumiem, ar ko saskartos attiecīgie iedzīvotāji un kas izriet no Rietumsahāras izstrādājumiem piešķirtajām tarifa preferencēm, un ietekmi uz dabas resursu izmantošanu attiecīgajās teritorijās. Tarifu atvieglojumu ietekmi uz nodarbinātību, cilvēktiesībām un dabas resursu izmantošanu ir ļoti sarežģīti noteikt, jo tā pēc būtības ir netieša. Turklāt nav viegli iegūt objektīvu informāciju par šo jautājumu.

(8) Tomēr novērtējumā ir norādīts, ka kopumā ieguvumi Rietumsahāras ekonomikai, kas izriet no asociācijas nolīgumā paredzēto tarifa preferenču piešķiršanas Rietumsahāras izcelsmes izstrādājumiem, un jo īpaši spēcīgais sviras efekts ekonomikas izaugsmei un līdz ar to sociālajai attīstībai atsver trūkumus, kuri tika minēti apspriešanās procesā, piemēram, plašā dabas resursu, jo īpaši pazemes ūdens rezervju, izmantošana, attiecībā uz ko jau ir veikti pasākumi.

(9) Tika lēsts, ka tarifa preferenču attiecināšana uz Rietumsahāras izcelsmes izstrādājumiem pozitīvi ietekmēs attiecīgos iedzīvotājus. Ir iespējams, ka šī ietekme turpināsies un nākotnē varētu pat palielināties. Novērtējums liecina, ka tarifa preferenču attiecināšana uz Rietumsahāras izstrādājumiem sekmēs nosacījumus ieguldījumiem un veicinās būtisku un strauju izaugsmi, kas ir labvēlīga vietējai nodarbinātībai. Tas, ka Rietumsahārā ir saimnieciskās un ražošanas darbības, kam lielā mērā būtu interese gūt labumu no tarifa preferencēm, kuras paredzētas asociācijas nolīgumā, parāda, ka tarifa preferenču nepiešķiršana būtiski apdraudētu Rietumsahāras eksportu, jo īpaši eksportu, kas attiecas uz zivsaimniecības produktiem un lauksaimniecības produktiem. Tiek lēsts, ka tarifa preferenču piešķiršanai vajadzētu pozitīvi ietekmēt Rietumsahāras ekonomikas attīstību, stimulējot ieguldījumus.

(10) Ņemot vērā Tiesas spriedumā paustos apsvērumus par piekrišanu, Komisija sadarbībā ar Eiropas Ārējās darbības dienestu [turpmāk tekstā – "EĀDD"] ir veikusi visus pašreizējā kontekstā saprātīgos un iespējamos pasākumus, lai pienācīgi iesaistītu attiecīgos iedzīvotājus nolūkā nodrošināt to piekrišanu nolīgumam. Tika veikta plaša apspriešanās, un to sociāli ekonomisko un politisko dalībnieku lielākā daļa, kuri piedalījās apspriešanās procesā, norādīja, ka atbalsta asociācijas nolīguma tarifa preferenču attiecināšanu uz Rietumsahāru. Tie, kas noraidīja tarifa preferenču attiecināšanu, galvenokārt uzskatīja, ka šāds nolīgums apstiprinātu Marokas pozīciju Rietumsahārā. Tomēr nekas šajā nolīgumā neļauj uzskatīt, ka

tas atzītu Marokas suverenitāti pār Rietumsahāru. Turklāt Savienība turpinās ar pastiprinātiem centieniem atbalstīt procesu strīda atrisināšanai miermīlīgā ceļā, kas sākts un turpinās Apvienoto Nāciju Organizācijas vadībā."

D. Pārsūdzētais spriedums

44. *Front Polisario* 2019. gada 27. aprīlī cēla prasību, lūdzot atcelt apstrīdēto lēmumu.

45. Vispārējā tiesa 2021. gada 29. septembrī pasludināja pārsūdzēto spriedumu, ar kuru tā atcēla apstrīdēto lēmumu [50].

46. Attiecībā uz prasības pieņemamību Vispārējā tiesa noraidīja divus galvenos Padomes izvirzītos iebildumus par nepieņemamību, kas attiecas uz *Front Polisario* procesuālo rīcībspēju un tās *locus standi* saistībā ar apstrīdēto lēmumu [51].

47. Attiecībā uz prasību pēc būtības Vispārējā tiesa noraidīja *Front Polisario* pirmo atcelšanas pamatu, kas attiecas uz Padomes iespējamo procesuālās rīcībspējas neesamību, lai pieņemtu apstrīdēto lēmumu [52]. Turpretī tā apstiprināja *Front Polisario* trešo atcelšanas pamatu, kas attiecas uz Padomes pienākumu ievērot prasības, kas izriet no judikatūras attiecībā uz pašnoteikšanās tiesībām un līgumu relatīvās iedarbības principu [53]. Vispārējā tiesa nav pārbaudījusi pārējos *Front Polisario* izvirzītos atcelšanas pamatus.

E. Tiesvedība Tiesā

48. Ar apelācijas sūdzībām, kas iesniegtas 2021. gada 14. decembrī un 2021. gada 16. decembrī, Komisija un Padome attiecīgi lūdz Tiesu pilnībā atcelt pārsūdzēto spriedumu, pašai lemt par izvirzītajiem jautājumiem, noraidīt prasību pirmajā instancē un piespriest *Front Polisario* atlīdzināt tiesāšanās izdevumus. Pakārtoti, šīs iestādes lūdz Tiesu atstāt spēkā apstrīdētā lēmuma sekas uz 12 mēnešiem no sprieduma pasludināšanas dienas.

49. Šādu nostāju atbalsta *Confédération marocaine de l'agriculture et du développement rural*, kā arī Beļģijas, Spānijas, Francijas, Ungārijas, Portugāles un Slovākijas valdības.

50. 2023. gada 23. un 24. oktobrī notika tiesas sēde, kurā Komisija, Padome, *Front Polisario*, *Confédération marocaine de l'agriculture et du développement rural*, kā arī Beļģijas, Francijas, Spānijas un Ungārijas valdības sniedza mutvārdu paskaidrojumus.

[50] Tomēr minētā tiesa arī nolēma atstāt spēkā apstrīdētā lēmuma sekas uz laiku, kas nepārsniedz Eiropas Savienības Tiesas Statūtu 56. panta pirmajā daļā minēto termiņu, vai, ja šajā termiņā tiek iesniegta apelācijas sūdzība, līdz Tiesas sprieduma pasludināšanai. Pārsūdzētais spriedums, 396. punkts.

[51] Pārsūdzētais spriedums, 79.–114. punkts un 133.–238. punkts.

[52] Pārsūdzētais spriedums, 240.–250. punkts.

[53] Pārsūdzētais spriedums, 251.–396. punkts.

III. Juridiskā analīze

A. Par starptautisko tiesību interpretāciju

51. Salīdzinājumā ar Savienības tiesību sistēmu vai tās dalībvalstu tiesību sistēmām starptautiskās tiesības ir mazāk kompakta un – attiecībā uz šīs sistēmas normu nozīmes vienveidības noteikšanu – daudz decentralizētāka sistēma.

52. Lai gan starptautiskajām tiesībām ir sava tiesību avotu sistēma [54] un dažas vispārpieņemtas interpretācijas normas [55], tām nav viena galīgā interpretētāja, kura interpretācijas būtu saistošas visiem sistēmas dalībniekiem [56].

53. Šajā ziņā, interpretējot to starptautisko paražu tiesību normu saturu, kas ir Savienības tiesību sistēmas daļa, Savienības iestādes, tostarp Savienības tiesas, nav ierobežotas ar to, ka citi starptautisko tiesību subjekti to pašu normu interpretē atšķirīgi [57].

54. Tomēr, interpretējot starptautisko tiesību nozīmi Savienības tiesību sistēmas vajadzībām, Tiesai būtu jānoskaidro, vai starptautisko tiesību līmenī ir panākta zināma vienprātība par konkrētas normas nozīmi. Tas, manuprāt, izriet no Eiropas Savienības apņemšanās veicināt starptautisko tiesību stingru ievērošanu un attīstību, kā paredzēts Līguma par Eiropas savienību (LES) 3. panta 5. punktā.

55. Tāpat kā Savienības iestādēm nav saistoša starptautisko tiesību interpretācija, ko veic citi šīs tiesību sistēmas subjekti, interpretācija, ko Tiesa attiecina uz starptautisko tiesību normu, ir saistoša tikai Savienības tiesību sistēmas ietvaros. Tomēr, piešķirot starptautisko tiesību normai nozīmi, ir svarīgi, lai Tiesa ņemtu vērā, ka tās interpretācija ietekmē starptautisko tiesību jomu un veicina paražu veidošanos un to nozīmes veidošanu [58].

56. Starptautisko tiesību interpretācija Savienības tiesību sistēmā arī rada jautājumu par attiecībām starp Savienības tiesām un Savienības politiskajām iestādēm, kad tiek interpretēts tas, kādas saistības starptautiskās tiesības uzliek Eiropas Savienībai.

54 Saskaņā ar ST Statūtu 38. panta 1. punktu starptautisko tiesību avoti ir līgumi un konvencijas, paražas, vispārējie tiesību principi un tiesu nolēmumi un atziņas. Vispārīgi skat. arī Shaw, M. N., *International Law*, Cambridge University Press, Kembridža, 2006, 69. lpp. un nākamās lpp.

55 Vīnes Konvencijas par starptautisko līgumu tiesībām, kas noslēgta 1969. gada 23. maijā Vīnē (*Apvienoto Nāciju organizācijas Līgumu krājums*, 1155. sēj., 331. lpp.), 31., 32. un 33. pantā ir paredzēti starptautisko līgumu interpretācijas noteikumi. Dažus no šiem noteikumiem var uzskatīt par starptautisko paražu tiesību kodifikāciju. Savukārt starptautiskajās paražu tiesībās interpretētājam vispirms ir jānosaka, vai konkrēta norma ir paraža, un pēc tam jāinterpretē tās nozīme konkrētā situācijā. Tam ir nepieciešams noteikt valstu praksi un *opinio juris*. Šādā veidā paraža joprojām var iegūt atšķirīgu nozīmi sistēmā, kurā nav viena autoritatīva interpretētāja. Attiecībā uz atšķirību starp *lēmuma* pieņemšanu, ka konkrēta norma ir starptautisko paražu tiesību norma, un šīs normas satura turpmāko *interpretāciju* skat. Merkouris, P., "Interpretation of Customary International Law: Delineating the States in Its Life Cycle" no: Merkouris, P., Follesdal, A., Ulfstein, G., Westerman, P. (red.), *The interpretation of customary international law in international courts: Methods of interpretation, normative interactions and the role of coherence*, Cambridge University Press, Kembridža, 2023, 136. lpp.

56 Saskaņā ar ST Statūtu 38. panta 1. punkta d) apakšpunktu tiesu nolēmumi, tostarp minētās tiesas nolēmumi, ir tikai palīglīdzeklis starptautisko tiesību normu noteikšanai.

57 Attiecībā uz starptautisko tiesību interpretāciju atšķirību modeļu piemēriem skat. Roberts, A., "Patterns of difference and dominance" no: Roberts, A., *Is international law international*?, Oxford University Press, Oksforda, 2017, 232. lpp. un nākamās lpp.

58 Šajā ziņā skat. Malenovský, J., "Le juge et la coutume internationale: perspectives de l'Union européenne et de la Cour de justice", The Law and Practice of International Courts and Tribunals, 12. sēj.,, 2013, 218. lpp., un Odermatt, J., "The European Union's role in the making and confirmation of customary international law" no: Lusa Bordin, F., Müller, A., un Pascual-Vives, F. (red.), *The European Union and Customary International Law*, Cambridge University Press, Kembridža, 2023, 74. un 75. lpp.

57. Eiropas Savienības ārpolitikā Savienības politiskajām iestādēm ir plaša rīcības brīvība [59]. Lēmums noslēgt starptautisku nolīgumu ar citu valsti, tostarp lēmums potenciāli attiecināt šā nolīguma piemērošanu uz trešo teritoriju, ir daļa no šīs rīcības brīvības. Tiesa nevar apšaubīt šo izvēli.

58. Tomēr, ja tiek pieņemts politisks lēmums par sadarbību ar trešo valsti vai teritoriju, Tiesa ne tikai ir pilnvarota pārbaudīt, vai Eiropas Savienības ārējā iesaiste atbilst Savienības un LES līgumos noteiktajām konstitucionālajām prasībām, bet tai tas pat ir jādara [60].

59. Kā Tiesa paskaidroja spriedumā *Air Transport Association of America* u.c., "no LES 3. panta 5. punkta izriet, ka Savienība atbalsta starptautisko tiesību normu stingru ievērošanu un attīstību. Tādējādi, pieņemot tiesību aktu, tai ir jāievēro starptautiskās tiesības kopumā, tostarp Savienības iestādēm saistošās starptautiskās paražu tiesības" [61].

60. Tādējādi Tiesai, pildot tās konstitucionālo uzdevumu nodrošināt tiesiskumu Eiropas Savienībā, ir jāizvērtē, vai, noslēdzot starptautisku nolīgumu, Savienības iestādes nav pārkāpušas tiesības, ko tās subjektiem piešķir starptautisko paražu tiesību normas.

61. Tādēļ Tiesai ir jāinterpretē attiecīgo paražu tiesību normu saturs. Situācijā, kad pastāv vienots *opinio juris* par juridiska pienākuma (piemēram, pienākuma atzīt teritorijas, kurai nav savas pārvaldes, pašnoteikšanās tiesības) *esamību*, bet ne par tā precīzo *saturu*, Savienības politisko iestāžu rīcības brīvība ārējās attiecībās nozīmē to, ka Tiesai jābalstās uz šo iestāžu izvēlēto interpretāciju.

B. Šo apelācijas sūdzību tvērums un šo secinājumu struktūra

62. Jautājums, uz kuru Tiesai jāatbild šajās apelācijas sūdzībās, būtībā ir šāds: vai ar apstrīdēto lēmumu ir atļauts noslēgt ar Marokas Karalisti nolīgumu, kas attiecas uz Rietumsahāras teritoriju, pārkāpjot starptautiskās paražu tiesības, precīzāk, pašnoteikšanās tiesības un līgumu relatīvās iedarbības principu, kā Tiesa tos interpretējusi spriedumos *Padome/Front Polisario* un *Western Sahara Campaign UK*? [62]

[59] Šajā nozīmē skat. spriedumus, 2016. gada 21. decembris, *Swiss International Air Lines* (C-272/15, EU:C:2016:993, 24. punkts), un 2022. gada 9. jūnijs, *Préfet du Gers un Institut national de la statistique et des études économiques* (C-673/20, EU:C:2022:449, 99. punkts) (kuros Tiesa uzskatīja, ka ārējo attiecību īstenošanā Savienības iestādēm ir plaša rīcības brīvība politisko lēmumu pieņemšanā, kas neizbēgami nozīmē politikas izvēli).

[60] Tādējādi esmu uzskatījusi, ka pat kopējās ārpolitikas un drošības politikas jomā, kurā Tiesas jurisdikcija ir ierobežota, nevar izslēgt tās kompetenci kontrolēt, vai Savienības akts atbilst pamattiesībām. Šajā nozīmē skat. manus secinājumus apvienotajās lietās KS un KD/Padome u.c. un Komisija/KS un KD (C-29/22 P un C-44/22 P, EU:C:2023:901, 115.–120. punkts). Minētā lieta joprojām tiek izskatīta Tiesā.

[61] Skat. spriedumu, 2011. gada 21. decembris, *Air Transport Association of America* u.c. (C-366/10, EU:C:2011:864, 101. punkts; turpmāk tekstā – "spriedums *Air Transport Association of America* u.c.").

[62] Ņemot vērā argumentus, ar kuriem tiek apstrīdēta *Front Polisario* izvirzītā trešā pamata spēkā esamība, Vispārējā tiesa uzskatīja, ka šī puse, apstrīdot apstrīdētā lēmuma spēkā esamību, var atsaukties uz spriedumu Padome*/Front Polisario* un tajā sniegto pašnoteikšanās tiesību un līgumu relatīvās iedarbības principa interpretāciju. Skat. pārsūdzēto spriedumu, 297. punkts.

63. Atbildot uz šo jautājumu, ir svarīgi ņemt vērā, ka jautājums par to, *vai* Eiropas Savienība var iesaistīties attiecībās ar Rietumsahāras teritoriju, neietilpst šīs apelācijas sūdzības tvērumā;[63] šis elements, kuru Vispārējā tiesa pirmajā instancē noraidīja, nav pārsūdzēts[64].

64. Tāpēc Tiesai uzdotais jautājums attiecas tikai uz Vispārējās tiesas secinājumiem, kas ir aplūkoti tās analīzē par trešo *Front Polisario* izvirzīto pamatu. Šajā ziņā Vispārējā tiesa konstatēja, ka apstrīdētais lēmums ir pretrunā pašnoteikšanās tiesībām un līgumu relatīvās iedarbības principam, ciktāl Tiesa ir interpretējusi šīs normas spriedumā Padome/*Front Polisario*. Citi ar šīm normām saistītie aspekti tika atsevišķi izvirzīti sākotnējā prasībā, bet Vispārējā tiesa tos neizskatīja, jo uzskatīja, ka prasība ir pamatota ar trešo pamatu[65].

65. Tādējādi šīs apelācijas sūdzības neļauj Tiesai sniegt interpretāciju par to, kā pašnoteikšanās tiesības regulē attiecības starp Eiropas Savienību un Maroku attiecībā uz Rietumsahāru papildus tam, kas tika aplūkots spriedumā Padome*/Front Polisario*.

66. Tomēr, tā kā daži no šajās apelācijas sūdzībās izvirzītajiem jautājumiem ir cieši saistīti ar jautājumiem, kas vēl tiek izskatīti Vispārējā tiesā[66], īsi aplūkošu arī tos.

67. Manas veiktās analīzes struktūra ir šāda. Vispirms paskaidrošu, kāpēc uzskatu, ka *Front Polisario* ir *locus standi* celt šo prasību (C iedaļa). Pārejot pie lietas būtības, pēc tam pierādīšu, ka Vispārējā tiesa, atzīstot *Front Polisario* trešo pamatu par pamatotu, ir pieļāvusi tiesību kļūdu (D iedaļa). Šim nolūkam vispirms interpretēšu spriedumus Padome*/Front Polisario* un *Western Sahara Campaign UK*, lai precīzi noskaidrotu, kuri šo spriedumu elementi ir būtiski attiecībā uz šo apelācijas sūdzību kopumu (D.1. apakšiedaļa). Otrkārt, paskaidrošu, kāpēc Vispārējās tiesas konstatējums par piekrišanas neesamību līgumu relatīvās iedarbības izpratnē ir kļūdains un kāpēc tādējādi šī tiesa kļūdaini uzskatīja, ka apstrīdētais lēmums ir pretrunā starptautiskajām tiesībām, kā tās interpretētas spriedumā Padome*/Front Polisario* (D.2. apakšiedaļa). Tad analizēšu, vai Padome, noslēdzot attiecīgo nolīgumu, ir uzskatījusi Rietumsahāras teritoriju par patstāvīgu un atšķirīgu teritoriju saskaņā ar Tiesas interpretāciju par pašnoteikšanās tiesību saturu spriedumā Padome*/Front Polisario* attiecībā uz šo teritoriju (D.3. apakšiedaļa). Visbeidzot, īsumā uzsvēršu pienākumus, kuri izriet no pašnoteikšanās tiesībām un uz kuriem pārsūdzētajā

63 Manuprāt, šis jautājums arī nav pamatots, jo Eiropas Savienībai ir jābūt iespējai mijiedarboties ar noteiktām teritorijām, kurās tai ir likumīgas intereses, ne vienmēr apdraudot Eiropas Savienības vai tās dalībvalstu objektivitāti attiecībā uz šo teritoriju statusu. Komentētāji šo divējādo politiku ir raksturojuši kā mēģinājumu atvērt "politisko un juridisko telpu", lai nošķirtu iesaistīšanos no atzīšanas; skat. Fischer, S., "The EU's non-recognition and engagement policy towards Abkhazia and South Ossetia", Eiropas Drošības pētījumu institūts (2010. gada 1. un 2. decembris), 3. lpp., un Coppieters, B., "Engagement without recognition", no: Vosioka, G., Doyle, J., Newman, E., "Routledge Handbook of State Recognition" (1. izdevums, 2019, Routledge: Londona), 243. un 244. lpp. (kur aprakstīts, kā Savienības pieeja strīdīgajām teritorijām tiek īstenota pēc principa "neatzīšana un iesaistīšanās" vai "iesaistīšanās bez atzīšanas"). Praktisku piemēru šādai pieejai attiecībā uz konfliktu saistībā ar Abhāziju skat. Savienības un Gruzijas Sadarbības padome, 2023. gada 12. decembra 14. sanāksme (UE-GE 4651/1/13), 4. punkts.

64 Šajā nozīmē skat. pārsūdzētā sprieduma 187. –189. punktu un 240.–250. punktu.

65 Pirmajā instancē *Front Polisario* prasības pamatošanai izvirzīja kopumā 10 pamatus, un tikai ar pirmo un trešo pamatu ir pamatots pārsūdzētais spriedums. Pārējie astoņi prasības pamati skar arī starptautisko tiesību jautājumus, piemēram, starptautisko humanitāro tiesību ievērošanu (otrais pamats); pašnoteikšanās tiesības (septītais pamats); līgumu relatīvo iedarbību (astotais pamats); tiesības par starptautisko atbildību (desmitais pamats), kā arī Savienības tiesību jautājumus, piemēram, tiesiskās paļāvības aizsardzības un samērīguma jautājumus (piektais un sestais pamats). Ņemot vērā to, ka Vispārējā tiesa pārsūdzētajā spriedumā nav izskatījusi šos pamatus, tie nav iekļauti šo apelācijas sūdzību tvērumā.

66 Šie jautājumi tieši vai netieši bija aplūkoti arī prasībās, kas bija pamatā 2018. gada 19. jūlija rīkojumam *Front Polisario*/Padome (T-180/14, nav publicēts, EU:T:2018:496) (par protokolu, ar kuru nosaka zvejas iespējas Rietumsahārai piegulošajos ūdeņos); 2018. gada 30. novembra rīkojumam *Front Polisario*/Padome (T-275/18, nav publicēts, EU:T:2018:869) (par aviācijas nolīgumu ar Marokas Karalisti); 2019. gada 8. februāra rīkojumam *Front Polisario*/Padome (T-376/18, nav publicēts, EU:T:2019:77) (par Padomes lēmumu, ar ko atļauj sākt sarunas par zivsaimniecības partnerattiecību nolīgumu ar Marokas Karalisti, ņemot vērā spriedumu *Western Sahara Campaign UK*).

spriedumā nav sniegtas atbildes, bet kuri tomēr ir saistoši Eiropas Savienībai tās attiecībās ar Rietumsahāras teritoriju (E iedaļa), pirms sniegšu secinājumus par savu secinājumu sekām (IV iedaļa).

C. Pieņemamība un iespēja atsaukties uz starptautiskajām paražu tiesībām Savienības tiesās

1. "Locus standi"

68. Manuprāt, *Front Polisario* tiesības celt atcelšanas prasību šajā lietā var atvasināt no Rietumsahāras tautas tiesiskā statusa saskaņā ar to starptautisko publisko tiesību daļu, kas ir saistoša Eiropas Savienībai. Tieši šī tauta var apgalvot, ka apstrīdētais lēmums to skāra tieši un individuāli.

69. Rietumsahāras tautai ir pašnoteikšanās tiesības, ko Tiesa atzina par starptautisko paražu tiesību principu, kurš Eiropas Savienībai rada saistošus pienākumus [67].

70. Šīs tiesības, kā būtībā paskaidroja Vispārējā tiesa [68], pastāv pat tad, ja nav to faktiskās īstenošanas akta un pirms šāda akta. To mērķis cita starpā ir ļaut šai tautai izvēlēties savu politisko nākotni.

71. Šajā ziņā, tā kā Rietumsahāras tautai ir tiesības saskaņā ar starptautiskajām tiesībām, tai ir arī (vismaz atvasināts) juridiskas personas statuss saskaņā ar šo tiesību kopumu [69].

72. Tiesa spriedumā lietā Venecuēla/Padome (Trešās valsts skārums) [70] apstiprināja, ka subjektiem, kuriem saskaņā ar starptautiskajām tiesībām ir juridiskas personas statuss, var būt *locus standi* Savienības tiesās, ja tos tieši un individuāli skar Savienības iestāžu akts [71].

73. Tas noved pie jautājuma par prasībām attiecībā uz tiešu un individuālu skārumu, kas izriet no LESD 263. panta ceturtās daļas.

74. Apstrīdētais lēmums tieši skar Rietumsahāras tautu kā kolektīvu un līdz ar to kā pašnoteikšanās vienību [72].

67 Skat. spriedumus Padome/*Front Polisario*, 88. un 89. punkts, un *Western Sahara Campaign UK*, 63. punkts. Attiecībā uz šiem spriedumiem skat. šo secinājumu 96. un nākamos punktus.

68 Šajā nozīmē skat. pārsūdzētā sprieduma 295. un 360. punktu.

69 Skat., piemēram, Weller, M., *Escaping the self-determination trap*, Nijhoff, Leidene, 2008, 16. un 17. lpp. un 15. piezīme ("Patiesi koloniāli pašnoteikšanās subjekti ir juridiskas personas pat pirms pašnoteikšanās tiesību akta administrēšanas, tiem ir tiesības uz teritoriālo vienotību, uz brīvību no spēka un represīvu pasākumu izmantošanas, tie var cīnīties ar nacionālās atbrīvošanās kustības palīdzību un, iespējams, saņemt starptautisku atbalstu savā cīņā. Tie var arī vienpusēji piemērot starptautisko bruņoto konfliktu tiesības, nevis daudz ierobežotākas iekšējo bruņoto konfliktu tiesības, kas attiecas uz iekšējiem konfliktiem"), un Knoll, B., *The Legal Status of Territories Subject to Administration by International Organisations, Cambridge University Press, Kembridža*, 2009, 124. lpp.) (kur pausts uzskats, ka "subjekts ir tiesību subjekts tiktāl, ciktāl uz to attiecas starptautisko tiesību sistēmas noteikumi").

70 Spriedums, 2021. gada 22. jūnijs (C-872/19 P, EU:C:2021:507).

71 Spriedums, 2021. gada 22. jūnijs, Venecuēla/Padome (Trešās valsts skārums) (C-872/19 P, EU:C:2021:507, 34. punkts).

72 Kā Vispārējā tiesa norādījusi pārsūdzētā sprieduma 144. punktā, saskaņā ar pastāvīgo judikatūru nosacījums, ka lēmumam, kas ir prasības priekšmets, fiziska vai juridiska persona ir jāskar tieši, kā tas noteikts LESD 263. panta ceturtajā daļā, prasa, lai būtu izpildīti divi kumulatīvi kritēriji. Pirmkārt, apstrīdētajam Savienības pasākumam ir tieši jāietekmē indivīda tiesiskais stāvoklis. Otrkārt, lai pasākums nesniegtu nekādu novērtējuma brīvību tā adresātiem, kuri ir atbildīgi par tā ieviešanu, jo tā ir pilnīgi automātiska un izriet vienīgi no Savienības tiesiskā regulējuma, nepiemērojot citus starpnoteikumus. Skat. arī spriedumu, 2022. gada 12. jūlijs, *Nord Stream 2* /Parlaments un Padome (C-348/20 P, EU:C:2022:548, 43. punkts).

75. Pirmkārt, minētais lēmums skar teritoriju, attiecībā uz kuru Rietumsahāras tautai ir pašnoteikšanās tiesības. Tādējādi tas noteikti skar tiesības, kas šai tautai ir attiecībā uz šo teritoriju, tostarp tiesības izmantot šīs teritorijas dabas resursus. Tādējādi apstrīdētais lēmums skar Rietumsahāras tautas tiesisko statusu.

76. Otrkārt, pienākums piešķirt preferenciālu režīmu Rietumsahāras izcelsmes produktiem ir saistošs Eiropas Savienībai bez vajadzības pēc jebkāda diskrecionāra akta papildus apstrīdētajam lēmumam. Tādējādi apstrīdētais lēmums tieši skar arī Rietumsahāras tautas tiesisko statusu.

77. Apstrīdētais lēmums šo tautu skar arī individuāli.

78. Rietumsahāras tauta ir vienīgā tauta, kurai ir atzītas pašnoteikšanās tiesības attiecībā uz Rietumsahāras teritoriju. Tāpēc šajā pozīcijā šī tauta tiek nošķirta no jebkura cita subjekta [73].

79. Tomēr atšķirībā no Venecuēlas vai jebkuras citas valsts, kas varētu tikt atzīta par tādu, kam ir *locus standi* Tiesā, Rietumsahāras tautai nav ievēlēta vai citādi atzīta pārstāvja [74].

80. Ja nav ievēlēta vai kolektīvi atzīta pārstāvja, kā šī tauta var aizstāvēt savas kolektīvās pašnoteikšanās tiesības Savienības tiesās? [75]

81. ANO [76] un Eiropas Savienība [77] neatzīst *Front Polisario* par Rietumsahāras tautas "pārstāvi".

82. *Front Polisario* ir pašpasludināta atbrīvošanas kustība [78], kas tika izveidota, lai cīnītos par konkrēta veida Rietumsahāras teritorijas pārvaldības modeli nākotnē – šīs teritorijas *neatkarību* no Marokas Karalistes, kā arī *suverēnas* un patstāvīgas Rietumsahāras valsts izveidi [79].

[73] Līdz ar to ir izpildīts no 1963. gada 15. jūlija sprieduma *Plaumann*/Komisija (25/62, EU:C:1963:17, 107. lpp.) izrietošais stingrais individuālā skāruma nosacījums.

[74] Samērā līdzīgs jautājums tika novērsts tiesvedībā, kas bija pamatā 2021. gada 22. jūnija spriedumam Venecuēla/Padome (Trešās valsts skārums) (C-872/19 P, EU:C:2021:507), jo laikā, kad minētā lieta pirmo reizi tika iesniegta Vispārējā tiesā, Venecuēlas Bolivāra Republikā pastāvēja konkurējošas Nikolasa Maduro un Huana Gvaido pretenzijas uz šīs valsts pārstāvību, un dalībvalstīm bija atšķirīgi viedokļi par to, kurš varētu būt Venecuēlas Bolivāra Republikas prezidents. Tomēr jautājums par tiesībspēju atļaut tiesvedību minētās republikas vārdā Tiesai nebija jāizskata, jo 2021. gada janvārī Padome nāca klajā ar secinājumiem, kuros šis strupceļš tika atrisināts par labu Nikolasam Maduro. Skat. Eiropas Savienības Padome, Padomes secinājumi par Venecuēlu (2021. gada 25. janvāris, 5582/21).

[75] Komisija tiesas sēdē pauda nostāju, ka nevienai no 60 organizācijām, NVO, lauksaimnieku federācijām, ievēlētiem vietējiem pārstāvjiem, lauksaimniecības organizācijām vai citiem apspriešanā iesaistītajiem dalībniekiem nebūtu *locus standi* celt prasību pret apstrīdēto lēmumu.

[76] Šajā ziņā varu piekrist Padomes un Komisijas nostājai, ka fakts, ka ANO Ģenerālās asamblejas 1979. gada 21. novembra Rezolūcijā 34/37 "Rietumsahāras jautājums" *Front Polisario* ir minēta kā Rietumsahāras tautas pārstāve, pats par sevi nav pietiekams pierādījums, lai pamatotu apgalvojumu, ka ANO un starptautiskā sabiedrība šo partiju patiešām ir atzinusi šajā statusā.

[77] Pretstatiet šīs kustības nostāju Rietumkrasta un Gazas joslas Palestīniešu pašpārvaldes – kas saskaņā ar "1995. gada 28. septembra Izraēlas un palestīniešu pagaidu nolīguma par Rietumkrastu un Gazas joslu noteikumiem [..] var slēgt starptautiskus nolīgumus par labu Palestīniešu pašpārvaldei [..] noteiktās jomās" – lomai. Skat. priekšlikumu Padomes lēmumam par Eiropas un Vidusjūras reģiona valstu pagaidu asociācijas nolīguma par tirdzniecību un sadarbību starp Eiropas Kopienu un Palestīnas atbrīvošanas organizāciju (PAO) Jordānas Rietumkrasta un Gazas sektora Palestīniešu pašpārvaldes vajadzībām noslēgšanu (iesniegusi Komisija) (COM(97) 51 galīgā redakcija).

[78] Tomēr ne ANO, ne Eiropas Savienība un tās dalībvalstis nekad nav piešķīrušas *Front Polisario* apzīmējumu "tautas atbrīvošanas kustība". Attiecībā uz "tautas atbrīvošanas kustības" statusu un pilnvarām skat. Crawford, J., *Brownlie's Principles of Public International Law*, 9. izdevums, Oxford University Press, 2019, 113. lpp., kurš paskaidro, ka politiskajām vienībām, kas atzītas par atbrīvošanas kustībām, ir vairākas juridiskas tiesības un pienākumi, kas cita starpā ietver spēju slēgt saistošus starptautiskus līgumus ar citām starptautiskām juridiskām personām un tiesības piedalīties ANO darbā novērotāja statusā – tiesības, kas ir skaidri piešķirtas dažādās Ģenerālās asamblejas rezolūcijās.

[79] Šajā nozīmē skat. arī pārsūdzētā sprieduma 6. un 104. punktu. Līdzīgi arī SADR "konstitūcijas" preambula un 1., 24., 32., 46., 144. un 146. pants. Tās 32. pantā jo īpaši paskaidrots, ka "līdz pilnīgai valsts suverenitātes atjaunošanai *POLISARIO Frente* ir politiskā struktūra, kas apvieno un politiski mobilizē Rietumsahāras tautu, lai paustu tās centienus un likumīgās tiesības uz pašnoteikšanos un neatkarību, aizstāvētu tās nacionālo vienotību un pabeigtu neatkarīgas Rietumsahāras valsts izveidi".

83. Tomēr Rietumsahāras tauta to nekad nav ievēlējuši šim uzdevumam, un nav iespējams droši apgalvot, ka *Front Polisario* ir šīs tautas (vairākuma) atbalsts [80].

84. Kā paskaidroju šo secinājumu 9. punktā, pašnoteikšanās tiesību īstenošana ietver trīs iespējamos iznākumus, un neatkarīgas valsts izveide ir tikai viens no šiem trim iznākumiem. Tāpēc *Front Polisario* atzīšana par Rietumsahāras tautas "pārstāvi" neatbilstu Eiropas Savienības neitrālajai nostājai attiecībā uz pašnoteikšanās procesa iznākumu [81].

85. Tiesa arī nevar sniegt šāda veida atzīšanu, jo tas būtu pretrunā Eiropas Savienības un dalībvalstu ārpolitikas lēmumam neatzīt *Front Polisario* par tādu, kam ir īpašs statuss [82].

86. Tomēr, pat ja *Front Polisario* nav ekskluzīva pārstāve, nevar noliegt, ka tā ir sarunu partnere ANO notiekošajā Rietumsahāras teritorijas pašnoteikšanās procesā un ka šajā procesā to var uztvert kā Rietumsahāras tautas (vismaz) daļas interešu un vēlmju atspoguļotāju.

87. Turklāt šim subjektam pieder 20 % Rietumsahāras teritorijas, un tādējādi tas faktiski kontrolē šo teritoriju un tajā dzīvojošo tautu [83]. Tādējādi *Front Polisario* ir ieinteresēta aizstāvēt Rietumsahāras teritorijas teritoriālo integritāti, ko garantē šīs teritorijas tautas pašnoteikšanās tiesības [84].

88. Manuprāt, no tā izriet, ka tiktāl, ciktāl *Front Polisario* cenšas celt prasību Savienības tiesās, lai nodrošinātu, ka Savienības iesaistīšanās attiecībās ar Rietumsahāras teritoriju neierobežo tiesības, kas saskaņā ar starptautiskajām paražu tiesībām piešķirtas Rietumsahāras tautai, *Front Polisario* ir jāatzīst par vismaz *daļēji* šo tautu pārstāvošu [85].

89. Pretējā gadījumā Rietumsahāras tautai, kas pašreizējā situācijā nav nedz pilnīgi skaidri nosakāma, nedz arī to pārstāv viens vai atzīts pārstāvis, tiktu liegta iespēja Savienības tiesās īstenot tiesības, ko tā kolektīvi iegūst no tās starptautisko publisko tiesību daļas, kuras ir arī Eiropas Savienības tiesību daļa [86].

80 Ja būtu jāvelk paralēles ar Rietumu demokrātiskas sabiedrības organizāciju, tad *Front Polisario* labākajā gadījumā būtu viena no politiskajām partijām, kas pretendē uz mandātu vēl neizveidotā valdībā. Tomēr vēl neievēlētā partija nevarētu pārstāvēt šo valdību.

81 Eiropas Savienības pašreizējā nostāja, šķiet, ir tāda, ka politiskajā procesā Rietumsahāras jautājumā būtu jācenšas panākt "taisnīgu, reālistisku, pragmatisku, ilgstošu un abpusēji pieņemamu politisku risinājumu [..], kas balstīts uz "kompromisu""; skat. Eiropas Savienības un Marokas kopīgo deklarāciju Asociācijas padomes četrpadsmitajai sanāksmei (2019. gada 27. jūnijs), 13. punkts, pieejama vietnē https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2019/06/27/joint-declaration-by-the-european-union-and-the-kingdom-of-morocco-for-the-fourteenth-meeting-of-the-association-council/.

82 Pēc analoģijas skat. spriedumu, 2016. gada 21. decembris, *Swiss International Air Lines* (C-272/15, EU:C:2016:993, 24. punkts, kurā Tiesa konstatēja, ka ārējo attiecību veidošanai ir nepieciešami politiski lēmumi, kuru pieņemšanas nolūkā Savienībai ir jābūt iespējai brīvi izlemt, kādu attieksmi piešķirt trešām valstīm).

83 Attiecībā uz sekām, kas izriet no faktiskas kontroles, skat. 1971. gada 21. jūnija konsultatīvo atzinumu *Legal consequences for States of the continued presence of South Africa in Namibia (South West Africa), notwithstanding Security Council Resolution 276 (1970)* ["Juridiskās sekas valstīm saistībā ar Dienvidāfrikas nepārtrauktu klātbūtni Namībijā (Dienvidrietumu Āfrika), neraugoties uz Drošības padomes Rezolūciju 276 (1970)"] (ST Krājums 1971, 16. lpp., 118. punkts) (kurā paskaidrots, ka "teritorijas fiziska kontrole, nevis suverenitāte vai īpašumtiesību likumība, ir pamats valsts atbildībai par darbībām, kas ietekmē citas valstis").

84 Šajā nozīmē skat. ANO Ģenerālās asamblejas Rezolūciju 1514 (XV) "Deklarācija par neatkarības piešķiršanu koloniālajām zemēm un tautām" (1960. gada 14. decembris) (kurā paziņots, ka "jebkurš mēģinājums, kura mērķis ir daļēji vai pilnībā sagraut valsts nacionālo vienotību un teritoriālo integritāti, nav savienojams ar [ANO] Statūtu mērķiem un principiem").

85 Tomēr šī atzīšana būtu jāpiešķir tikai tiktāl, ciktāl ar to reāli cenšas pārstāvēt Rietumsahāras tautas (daļas) intereses. Pēc analoģijas skat. spriedumu, 2023. gada 21. septembris, *China Chamber of Commerce for Import and Export of Machinery and Electronic Products* u. c./Komisija (C-478/21 P, EU:C:2023:685, 67. punkts) (kur noteikts, ka priekšnosacījums "pārstāvības apvienības" statusa atzīšanai ir importētāju vai eksportētāju vispārējo un kolektīvo interešu esamība trešā valstī, kā arī trešās valsts neiejaukšanās).

86 Pēc analoģijas skat. spriedumu, 2021. gada 22. jūnijs, Venecuēla/Padome (Trešās valsts skārums) (C-872/19 P, EU:C:2021:507, 34. punkts) (kur atzīts trešās valsts "juridiskas personas" statuss, pretējā gadījumā šai valstij nebūtu nekādu iespēju aizsargāt savas intereses tās tiesību pārkāpuma gadījumā).

90. Šāds iznākums nebūtu saderīgs ar tiesiskumu, kas ir LES 2. pantā nostiprināta vērtība [87] un ir viens no Eiropas Savienības konstitucionālajiem pīlāriem [88].

91. No tā izriet, ka iesaku Tiesai apstiprināt Vispārējās tiesas konstatējumu, ka prasība pirmajā instancē ir pieņemama, lai gan ar citu pamatojumu.

2. Atsaukšanās uz starptautiskajām paražu tiesībām Savienības tiesās

92. Savās apelācijas sūdzībās Komisija un Padome, atsaucoties uz spriedumu *Air Transport Association of America* u.c., arī apgalvo, ka *Front Polisario* nevar atsaukties uz starptautiskajām paražu tiesībām Savienības tiesās, lai apstrīdētu apstrīdētā lēmuma spēkā esamību.

93. Nepiekrītu. Manuprāt, Tiesa var īstenot savas tiesas kontroles pilnvaras attiecībā uz to starptautisko tiesību daļu, kas ir saistoša Eiropas Savienībai, lai izvērtētu apstrīdētā lēmuma noslēgt attiecīgo starptautisko nolīgumu saderību. Rietumsahāras tautu tieši un individuāli skar šis minētais, kas var iejaukties tās tiesībās saskaņā ar starptautisko paražu tiesību principiem.

94. Izskatot šo lietu, Tiesa nekļūst par starptautisku tribunālu, kā tiek apgalvots. Gluži pretēji, Tiesas konstitucionālais pienākums ir nodrošināt, lai, piemērojot Līgumus, Savienības iestādes nepārkāptu tiesības. Saskaņā ar LES 3. panta 5. punktu šīs tiesības ietver starptautiskās paražu tiesības un ANO Statūtos nostiprinātos principus. Turklāt nav nevienas citas tiesas, kas varētu izskatīt šādu prasību.

95. Ciktāl attiecīgie starptautisko paražu tiesību principi ir pietiekami skaidri, lai Tiesa varētu izvērtēt, vai Padomei, pieņemot apstrīdēto lēmumu, bija liegts noslēgt attiecīgo starptautisko nolīgumu, *Front Polisario* var atsaukties uz šīm starptautisko tiesību normām Tiesā.

D. Vispārējā tiesa kļūdījās, atzīstot Front Polisario izvirzīto trešo pamatu par pamatotu

1. Sprieduma Padome/"Front Polisario" interpretācija

96. Jāatgādina, ka šo apelācijas sūdzību tvērums attiecas tikai uz jautājumu par to, vai ar apstrīdēto lēmumu ir pārkāpta Tiesas veiktā interpretācija attiecībā uz pašnoteikšanās tiesībām un līgumu relatīvās iedarbības principu, kā Tiesa to interpretējusi spriedumā Padome*/Front Polisario*. Līdz ar to ir jāizvērtē, ko tieši Tiesa centās noteikt minētajā spriedumā.

97. Lai secinātu, ka attiecīgais nolīgums neattiecas uz Rietumsahāras teritoriju, Tiesa sniedza šādu argumentāciju.

98. Tā atzina, ka Rietumsahāras teritorija ir teritorija, kurai nav savas pārvaldes, ANO Statūtu 73. panta izpratnē [89]. Pēc tam tā norādīja, ka teritorijai, kurai nav savas pārvaldes, ir tiesības uz pašnoteikšanos, kas ir "tās *erga omnes* piemērojamas tiesības, kā arī viens no starptautisko tiesību

[87] Šajā nozīmē skat. spriedumus, 2022. gada 16. februāris, Ungārija/Parlaments un Padome (C-156/21, EU:C:2022:97, 127. un 128. punkts), un 2022. gada 16. februāris, Polija/Parlaments un Padome (C-157/21, EU:C:2022:98, 192. un 193. punkts).

[88] Šajā nozīmē skat. spriedumu, 1986. gada 23. aprīlis, *Les Verts*/Parlaments (294/83, EU:C:1986:166, 23. punkts).

[89] Spriedums Padome/*Front Polisario*, 93. punkts.

galvenajiem principiem”[90]. Tādējādi Tiesa uzskatīja, ka pašnoteikšanās tiesības ir daļa no starptautisko publisko tiesību normām, kas ir piemērojamas attiecībās starp Eiropas Savienību un Marokas Karalisti un kas Savienības tiesām ir jāņem vērā[91].

99. Saskaņā ar ANO Statūtiem teritorijai, kurai nav savas pārvaldes, ir “patstāvīgs un atšķirīgs statuss”[92]. Tādējādi Tiesa secināja, ka jēdziens “Marokas Karaliste” nevar tikt interpretēts tādējādi, ka tas iekļauj Rietumsahāras teritoriju Asociācijas nolīguma piemērošanas jomā[93].

100. Tiesa arī nosprieda, ka starptautisks nolīgums var noteikt valstij saistības attiecībā uz citu teritoriju, taču šādam nodomam jābūt skaidri redzamam no attiecīgā nolīguma vai citādi konstatētam[94]. Tomēr tā uzskatīja, ka pretēji Vispārējās tiesas konstatējumiem nevar secināt, ka Asociācijas nolīgumu var interpretēt kā tādu, kas klusējot paredz tā piemērošanu Rietumsahāras teritorijai[95].

101. Pēc tam Tiesa pievērsās līgumu relatīvās iedarbības principam. Tā uzskatīja, ka šis princips ir starptautisko tiesību vispārējs princips, kas ir kodificēts Vīnes Konvencijas par starptautisko līgumu 34. pantā[96]. Saskaņā ar minēto principu starptautiskie līgumi neuzliek trešām valstīm nekādus pienākumus un nepiešķir tām nekādas tiesības bez to piekrišanas[97].

102. Visbeidzot, Tiesa sprieduma Padome/*Front Polisario*, kas ir šīs lietas priekšmets, 106. punktā nosprieda, ka “Rietumsahāras tauta ir jāuzskata par “trešo valsti” līgumu relatīvās iedarbības principa izpratnē”. Tādējādi Rietumsahāras tautai ir jādod “piekrišana”, lai 2012. gada Tirdzniecības liberalizācijas nolīgumu piemērotu Rietumsahāras teritorijai. Turklāt “nav nepieciešams noteikt, vai šāda īstenošana tai kaitētu vai, gluži pretēji, būtu labvēlīga”[98].

103. Ņemot vērā, ka netika pierādīts, ka Rietumsahāras tauta būtu devusi savu piekrišanu tam, ka to skars Asociācijas nolīgums, Tiesa secināja, ka būtu pretrunā pašnoteikšanās tiesībām un līgumu relatīvās iedarbības principam interpretēt šo nolīgumu kā piemērojamu Rietumsahāras teritorijai[99].

104. Kādus noteikumus var ekstrapolēt no šiem Tiesas konstatējumiem?

90 Spriedums Padome/*Front Polisario*, 88. punkts un tajā minētā judikatūra. Tiesa atsaucās uz konsultatīvā atzinuma par Rietumsahāru 54. –56. punktu un ST 1995. gada 30. jūnija spriedumu lietā Austrumtimora (Portugāle pret Austrāliju) (ST Krājums 1995, 90. lpp., 29. punkts).

91 Spriedums Padome/*Front Polisario*, 89. punkts.

92 Spriedums Padome/*Front Polisario*, 90. punkts. Šā secinājuma izdarīšanā Tiesa balstījās uz ANO Ģenerālās asamblejas 1970. gada 24. oktobra Rezolūciju 2625 (XXV) “Deklarācija par starptautisko tiesību principiem attiecībā uz draudzīgām attiecībām un sadarbību starp valstīm saskaņā ar ANO Statūtiem”.

93 Spriedums Padome/*Front Polisario*, 92. punkts.

94 Spriedums Padome/*Front Polisario*, 98. punkts.

95 Spriedums Padome/*Front Polisario*, 99. punkts. Attiecībā uz kritiku par Tiesas veikto analīzi spriedumā Padome/*Front Polisario* par to, ka Eiropas Savienībai un Marokas Karalistei nebija nodoma attiecībā uz 2012. gada Tirdzniecības liberalizācijas nolīgumu, skat. Kassoti. E., “The EU and Western Sahara: an assessment of recent developments”, *European Law Review*, 43. sējums (5), 746. un nākamās lpp., kurš uzskatīja, ka pušu nodoms iekļaut Rietumsahāru bija skaidrs jau lietas apstākļos.

96 Vīnes Konvencija par starptautisko līgumu tiesībām, kas noslēgta Vīnē 1969. gada 23. maijā (*Apvienoto Nāciju Organizācijas Līgumu krājums*, 1155. sējums, 331. lpp.).

97 Spriedums Padome/*Front Polisario*, 100. punkts.

98 Spriedums Padome/*Front Polisario*, 106. punkts.

99 Spriedums Padome/*Front Polisario*, 106. punkts. Šādi Tiesa ir arī sniegusi savu secinājumu kopsavilkumu spriedumā *Western Sahara Campaign UK* (63. punkts).

105. Saistībā ar pašnoteikšanās tiesībām Tiesa precizēja divus jautājumus. Pirmkārt, tā uzskatīja, ka pašnoteikšanās tiesības ir starptautisko tiesību paražu norma, kas ir piemērojama *erga omnes* un tādējādi ir saistoša Eiropas Savienībai. Otrkārt, Tiesa uzskatīja, ka pašnoteikšanās tiesības prasa Rietumsahāru uzskatīt par no Marokas Karalistes atsevišķu teritoriju.

106. Tiesa neapsprieda pašnoteikšanās tiesību saturu [100]. Tomēr tā ieteica, ka Rietumsahāras tautai, kam ir pašnoteikšanās tiesības attiecībā uz Rietumsahāras teritoriju, kurai nav savas pārvaldes, ir jādod "piekrišana" nolīgumam, kuru ir paredzēts piemērot šai teritorijai.

107. Vai Tiesa nonāca pie šāda secinājuma, pamatojoties uz pašnoteikšanās tiesībām? Manuprāt, nē. Tā atvasināja prasību par piekrišanu no tiesību normām, kas reglamentē līgumu relatīvo iedarbību, un jo īpaši atsaucoties uz Vīnes konvencijas par starptautisko līgumu tiesībām 34. pantu.

108. Eiropas Savienība nav Vīnes konvencijas par starptautisko līgumu tiesībām līgumslēdzēja puse, un tās noteikumi Eiropas Savienībai nevar būt saistoši. Tomēr Tiesa uzskatīja, ka minētās konvencijas 34. pantā ir pausta starptautisko paražu tiesību norma [101], kas ir saistoša Savienībai tās darbībās [102].

109. Vīnes konvencijas par starptautisko līgumu tiesībām 34. pantā ir paredzēts, ka līgums nerada saistības un tiesības attiecībā uz trešo valsti bez tās piekrišanas. Lai gan minētajā normā ir atsauce uz "valstu" piekrišanu, Tiesa uzskatīja, ka tas pats noteikums ir piemērojams attiecībā uz teritorijām, kurām nav savas pārvaldes [103].

110. Lai gan var apgalvot, ka šī noteikšana ir Tiesas veikta interpretācija par līgumu relatīvās iedarbības principu, no starptautisko tiesību viedokļa nevar izslēgt, ka Vīnes konvencijas par starptautisko līgumu tiesībām 34. pants varētu attiekties arī uz teritoriju, kurai nav savas pārvaldes, kā "trešo personu" [104].

111. Tomēr tas neatrisina jautājumu par to, *kā – un vai vispār* – teritorija, kurai nav savas pārvaldes, piemēram, Rietumsahāra, varētu sniegt piekrišanu tam, ka tai kļūst saistošs starptautisks nolīgums.

[100] Šajā ziņā skat. arī Molnar, T., "The Court of Justice of the EU and the Interpretation of Customary International Law: Close Encounters of a Third Kind?" no: Merkouris, P., Follesdal, A., Ulfstein,G., Westerman, P. (red.), *The interpretation of customary international law in international courts: Methods of interpretation, normative interactions and the role of coherence*, Cambridge University Press, Kembridža, 2023, 14. un 15. lpp. (kur pausts uzskats, ka "Savienības Tiesa atturējās no pašnoteikšanās tiesību faktiskas interpretācijas").

[101] Šajā nozīmē skat. spriedumus, 2010. gada 25. februāris, *Brita* (C-386/08, EU:C:2010:91, 44. un 52. punkts), un 2010. gada 25. februāris, Padome/*Front Polisario*, 100. punkts (kurā Vīnes konvencijas par starptautisko līgumu tiesībām 34. pants uzskatīts par līgumu relatīvās iedarbības principa "īpašu izpausmi"). Attiecībā uz piemēru, kur Vīnes konvencija par starptautisko līgumu tiesībām, Tiesas ieskatā, neatspoguļo starptautiskās paražu tiesības, skat. spriedumu, 1998. gada 16. jūnijs, *Racke* (C-162/96, EU:C:1998:293, 59. punkts).

[102] No judikatūras izriet, ka starptautiskās paražu tiesības ir saistošas Eiropas Savienībai. Skat., piemēram, spriedumu *Air Transport Association of America* u.c., 101. punkts un tajā minētā judikatūra.

[103] Pirms sprieduma Padome/*Front Polisario* Tiesa jau bija uzskatījusi, ka "trešai personai" Vīnes konvencijas par starptautisko līgumu tiesībām 34. pantā nostiprinātā līgumu relatīvās iedarbības principa izpratnē nav obligāti jāattiecas tikai uz "valsti". Tādējādi tā 2010. gada 25. februāra spriedumā *Brita* (C-386/08, EU:C:2010:91, 52. punkts) uzskatīja, ka EK un Izraēlas Asociācijas nolīguma (OV 2000, L 147, 3. lpp.) interpretācija tādējādi, ka Izraēlas muitas iestādēm ir kompetence attiecībā uz Jordānas Rietumkrasta izcelsmes produktiem, būtu līdzvērtīga pienākuma uzlikšanai Palestīnas muitas iestādēm bez Palestīnas atbrīvošanas organizācijas piekrišanas.

[104] Atšķirīgu viedokli skat. Odermatt, J., "International law as a challenge to EU acts: Front Polisario II", *Common Market Law Review*, 60. sējums (1), 61. zemsvītras piezīme un teksts 230. un 231. lpp.

112. Spriedumā Padome/*Front Polisario* Tiesai nebija nepieciešams apspriest šo jautājumu. Tā tikai paskaidroja, ka faktiski Rietumsahāras tauta nav devusi savu piekrišanu tam, ka tai kļūst saistošs starptautisks nolīgums starp Eiropas Savienību un Marokas Karalisti. Tas ļāva Tiesai secināt, ka Asociācijas nolīgums neattiecas uz Rietumsahāras teritoriju, – ne puses to ir skaidri paredzējušas, ne arī trešā persona (šajā gadījumā – Rietumsahāras tauta) nepiekrita šai attiecināšanai.

113. Tādējādi minētajā spriedumā nebija nepieciešams izvērtēt, *kā* ar Marokas Karalisti noslēgtais nolīgums varētu tikt juridiski piemērots Rietumsahāras teritorijai tā vienkāršā iemesla dēļ, ka Tiesa konstatēja, ka tas vispār nav piemērojams Rietumsahāras teritorijai. Līdz ar to Vispārējā tiesa pamatoti secināja, ka "[spriedumos *Front Polisario*/Padome un *Western Sahara Campaign UK*] Savienības tiesas nav lēmušas par strīdiem attiecībā uz tādiem nolīgumiem starp Savienību un Marokas Karalisti, kuros ir ietverts skaidrs noteikums, ar ko Rietumsahāru iekļauj attiecīgā nolīguma teritoriālās piemērošanas jomā".

114. No šāda viedokļa raugoties, prasība par piekrišanu, kas izteikta sprieduma Padome/*Front Polisario* 106. punktā, nebūtu jāsaprot kā norādījums par to, vai un kā nolīgums starp Eiropas Savienību un Marokas Karalisti varētu būt saistīts ar Rietumsahāras teritoriju. Šis apgalvojums būtu jāsaprot tikai kā *viens no argumentiem*, kāpēc minētajā lietā aplūkotā nolīguma piemērošanas joma nevarēja ietvert Rietumsahāras teritoriju.

115. Tieši šādā kontekstā izvērtēšu, vai Vispārējā tiesa ir pareizi interpretējusi prasību par piekrišanu, kā tā atspoguļota spriedumā Padome/*Front Polisario*.

2. Līgumu relatīvās iedarbība un prasība par piekrišanu

a) Vispārējās tiesas secinājumi

116. Šajā lietā netiek apstrīdēts, ka Eiropas Savienības un Marokas Karalistes nolūks bija noslēgt divpusēju nolīgumu, kas attiektos uz Rietumsahāras teritoriju [105].

117. Vispārējā tiesa sāka *Front Polisario* trešā pamata materiālo analīzi, izvērtējot, vai Padome ir ievērojusi sprieduma Padome/*Front Polisario* 106. punktā paredzēto prasību par piekrišanu.

118. Tā paskaidroja, ka spriedumā Padome/*Front Polisario* Tiesa neprecizēja veidu, ar kādiem līdzekļiem šāda piekrišana var tikt pausta [106]. Attiecīgi Vispārējā tiesa aplūkoja Vīnes konvenciju par starptautisko līgumu tiesībām, lai noskaidrotu, ar kādiem līdzekļiem piekrišana var tikt pausta.

119. Attiecībā uz Statūtiem šis jautājums ir aplūkots Vīnes konvencijas par starptautisko līgumu tiesībām 35. un 36. pantā. Saskaņā ar minētajām tiesību normām piekrišanai piemērot līgumu, kas uzliek saistības trešai valstij, ir nepieciešams skaidri izteikts rakstisks akcepts. Turpretī piekrišana tiek netieši izteikta, ja līgums tikai piešķir tiesības trešai valstij.

[105] Tāpēc Tiesa nevar secināt – kā tas darīts spriedumā Padome/*Front Polisario* –, ka attiecīgā nolīguma darbības jomā neietilpst Rietumsahāras teritorija.

[106] Pārsūdzētais spriedums, 311. punkts.

120. Ņemot vērā minētos Vīnes konvencijas par starptautisko līgumu tiesībām noteikumus, Vispārējā tiesa secināja, ka, tā kā attiecīgais nolīgums nepiešķir tiesības, bet gan uzliek pienākumus Rietumsahāras tautai [107], piekrišana ir jādod skaidri [108].

121. Tad Vispārējā tiesa izvērtēja, vai ir saņemta Rietumsahāras tautas nepārprotama piekrišana, un secināja, ka Komisijas un EĀDD veiktās apspriedes nevar uzskatīt par tādām, kurās ir iegūta šīs tautas piekrišana [109].

122. Varu piekrist šim Vispārējās tiesas secinājumam.

123. Ir atšķirība starp teritorijas, kurai nav savas pārvaldes, "iedzīvotāju" jēdzienu un tās pašas teritorijas, kurai nav savas pārvaldes, "tautas" jēdzienu, kas ietver politisku vienību, kurai ir tiesības uz pašnoteikšanos, savukārt pirmais minētais jēdziens ietver teritorijas iedzīvotājus [110].

124. Komisija un EĀDD veica apspriešanos ar "attiecīgo tautu", kas, kā pamatoti norādīja Vispārējā tiesa, ietvēra "būtībā iedzīvotājus, kuri pašlaik atrodas Rietumsahāras teritorijā, neatkarīgi no tā, vai viņi pieder pie šīs teritorijas tautas" [111]. Tādējādi šīs konsultācijas nevar tikt pielīdzinātas Rietumsahāras teritorijas, kurai nav savas pārvaldes, "tautas" piekrišanas iegūšanai.

125. Lietas dalībnieki un personas, kas iestājušās lietā, šajās apelācijas sūdzībās veltīja zināmu daudzumu tintes strīdiem par to, vai Vīnes konvencijas par starptautisko līgumu tiesībām 35. un 36. pants vispār ir piemērojami teritorijai, kurai nav savas pārvaldes, un ir saistoši Eiropas Savienībai. Ir pamats secināt, ka minētās tiesību normas nekodificē starptautisko paražu tiesību normas [112], vismaz ne tad, ja līgumu relatīvās iedarbības princips tiek interpretēts kā tāds, kas ir piemērojams teritorijām, kurām nav savas pārvaldes. Ja tāds patiešām ir pašreizējais starptautisko tiesību stāvoklis, šīs Vīnes konvencijas par starptautisko līgumu tiesībām normas nevar būt saistošas Eiropas Savienībai.

126. Tomēr, manuprāt, jautājums par to, vai Vīnes konvencijas par starptautisko līgumu tiesībām 35. un 36. pants patiešām nosaka veidu, kā būtu jādod piekrišana teritoriju, kurām nav savas pārvaldes, gadījumā, nav būtisks.

107 Vispārējā tiesa uzskatīja, ka attiecīgais nolīgums varēja radīt tiesības tikai privātpersonām, piemēram, nolīgumā paredzēto produktu eksportētājiem, nevis Rietumsahāras tautai kā nolīguma "trešai personai". Skat. pārsūdzēto spriedumu, 321. un 322. punkts. Doktrīnā un Vīnes konvencijas par starptautisko līgumu tiesībām sagatavošanas dokumentos ir pausts stingrs uzskats, ka var nošķirt līgumus, kas rada *faktiskas priekšrocības* fiziskām vai juridiskām personām trešās valstīs, un līgumus, kas rada *tiesības un pienākumus* attiecīgajai trešai valstij. Šajā nozīmē skat. Dahm, G., Delbrück, J., Wolfrum, R., *Völkerrecht / Der Staat und andere Völkerrechtssubjekte; Räume unter internationaler Verwaltung*, I/3. sējums, 2. izdevums, De Gruyter, Berlīne, 2002, 617. lpp.; Fizmaurice, M., "Third Parties and the law of Treaties" no: von Bogdandy, A., un Wolfrum, R. (red.), *Max Planck Yearbook of United Nations Law*, 6. sējums, 2002, 104. un 105. lpp., un Waldock, H., "Third Report on the Law of Treaties", *Yearbook of the International Law Commission*, 2. sēj., 1964, 21. lpp. (visos šajos dokumentos tiek nošķirti faktiski līgumi *par labu* trešām personām (t. i., tādi, kas piešķir trešām personām to tiesības) un līgumi par labu trešām personām *tehniskajā nozīmē* (tādi, kas sniedz priekšrocības trešai personai vai tās subjektiem, tiem nepiedaloties līgumā vai konkrētu tiesību piešķiršanā)).

108 Pārsūdzētais spriedums, 323.–326. punkts.

109 Pārsūdzētais spriedums, 384. punkts.

110 Šajā nozīmē skat. Wrange, P., "Self-Determination, occupation and the authority to exploit natural resources: trajectories from four European judgments on Western Sahara", *Israel Law Review*, 52. sēj. (1), 2019, 18. lpp.

111 Pārsūdzētais spriedums, 337. punkts.

112 Attiecībā uz Vīnes konvencijas par starptautisko līgumu tiesībām 35. pantu skat. Laly-Chevalier, C., un Rezek, F., "Article 35 – Convention de 1969" no: Corten, O., un Klein, P. (red.), *Les conventions de Vienne sur le droit des traités – commentaire article par article*, II sējums, Bruylant, Brisele, 2006, 1429. lpp., un Proells, A., "Article 35 General rule regarding third States" no: Dörr, O., Schmalenbach, K. (red.), *Vienna Convention on the law of Treaties: A commentary*, Springer, Berlīne, 2018, 707. lpp. Attiecībā uz Vīnes konvencijas par starptautisko līgumu tiesībām 36. pantu skat. arī d'Argent, P. no: Corten, O. un Klein, P., turpat, 1468. un 1469. lpp., un Proells, A. no: Dörr, O., Schmalenbach, K., turpat, 720. lpp.

127. Kā paskaidrošu, mana nostāja ir tāda, ka Rietumsahāras tauta kā "trešā valsts" Vīnes konvencijas par starptautisko līgumu tiesībām 34. panta izpratnē pašreizējā organizācijas stāvoklī pati nevar dot nepieciešamo piekrišanu. Tomēr tas nenozīmē, ka piekrišana nevar tikt dota *tās vārdā*.

b) Rietumsahāras tauta nevar dot "piekrišanu" tam, ka tai kļūst saistošs attiecīgais nolīgums

128. Ir skaidrs, kā valsts dod piekrišanu uzņemties saistības ar starptautisku nolīgumu. Tomēr nebūt nav skaidrs, kā teritorija, kurai nav savas pārvaldes, var dot šādu piekrišanu [113].

129. Ja valsts ir trešā persona, uz kuru divas citas valstis vēlas attiecināt sava nolīguma piemērošanu, tiek pieņemts, ka šī trešā valsts saskaņā ar starptautiskajām tiesībām ir spējīga pati noslēgt šo starptautisko nolīgumu. Tieši šā iemesla dēļ tai ir jādod sava piekrišana, ja tā pati nav noslēgusi nolīgumu, bet piekrīt uzņemties saistības, ko tai uzliek citu valstu nolīgums.

130. "Tautas" kā teritorijas, kurai nav savas pārvaldes, pašnoteikšanās tiesību aizgādnes situācija ir atšķirīga. Šī tauta nevar noslēgt starptautisku nolīgumu, pirms tā nav īstenojusi savas pašnoteikšanās tiesības, proti, pirms tā nav sasniegusi zināmu pašpārvaldes līmeni.

131. Rietumsahāras tautas gadījumā nav neviena izraudzīta vai atzīta pārstāvja, kas varētu dot piekrišanu tās vārdā. Pat ja *Front Polisario* piedalās politiskajās sarunās par Rietumsahāras jautājuma atrisināšanu, šī loma nav tāda pati kā ievēlētam vai atzītam Rietumsahāras tautas pārstāvim, kas pauž tās kolektīvo gribu. Pēdējo minēto lomu var attiecināt tikai uz Rietumsahāras tautas pašnoteikšanās tiesību īstenošanu, ko starptautiskā sabiedrība joprojām nespēj organizēt [114].

132. Rietumsahāras tauta nevar paust savu nostāju bez ievēlēta vai kolektīvi atzīta pārstāvja. Pat ja tiktu skaidri noteikts, kuras personas pieder pie Rietumsahāras tautas, nebūtu iespējams iegūt šīs tautas kolektīvo piekrišanu, apspriežoties ar katru atsevišķo šīs grupas locekli.

133. Tiklīdz Rietumsahāras tauta īstenos savas pašnoteikšanās tiesības, tā iegūs spēju dot savu piekrišanu starptautiskam nolīgumam, kas ir saistošs tās teritorijā, vai arī pati noslēgt šādu nolīgumu.

134. Līdz tam brīdim Rietumsahāras tauta nevar dot piekrišanu tam, lai tai būtu saistošs starptautisks nolīgums.

135. Kā ir paskaidrojusi Padome un Komisija, pats jēdziens "bez savas pārvaldes" nozīmē, ka tautai, kas vēl nav īstenojusi savas pašnoteikšanās tiesības, nav līdzekļu vai struktūras, lai izteiktu savas vēlmes vai lēmumus.

136. Tas nozīmē, ka vai nu kādam citam ir tiesības izteikt tās piekrišanu, ka starptautiskais līgums tai ir saistošs, vai arī ka šāda piekrišana vispār nevar tikt izteikta.

[113] Šajā ziņā skat. Odermatt, J., "International law as a challenge to EU acts: Front Polisario II", *Common Market Law Review*, 60. sēj. (1), 231. lpp., kurš paskaidro, ka "valstu vai starptautisku organizāciju gadījumā ir skaidrs, kā ir jādod piekrišana: kā rakstiska piekrišana. Kā liecina šī lieta, trešās personas, jo īpaši okupācijas apstākļos dzīvojošas tautas, piekrišanas noteikšana ir sarežģītāks uzdevums".

[114] Šajā nozīmē skat. manus apsvērumus šo secinājumu 79.–88. punktā.

c) Vai Marokas Karaliste var dot piekrišanu attiecīgajam nolīgumam Rietumsahāras tautas vārdā?

137. Ja, kā jau minēju, Rietumsahāras tauta nevar dot "piekrišanu" tādā nozīmē, kādu šim jēdzienam ir piešķīrusi Tiesa spriedumā Padome/*Front Polisario*, vai nu apspriežoties ar Rietumsahāras teritorijā dzīvojošajiem iedzīvotājiem, vai arī ar *Front Polisario* starpniecību, tad kurš var apstiprināt starptautiska nolīguma noslēgšanu ar Rietumsahāras teritoriju šīs tautas vārdā?

138. Atbilstošais atsauces regulējums, kura ietvaros būtu jāatbild uz šo jautājumu, ir tiesības par dekolonizāciju.

139. Šis regulējums galvenokārt ir ietverts ANO Statūtu XI nodaļā "Deklarācija par teritorijām, kurām nav savas pārvaldes", jo īpaši tās 73. pantā [115].

140. Tieši šā regulējuma ietvaros Tiesa interpretēja pašnoteikšanās tiesību nozīmi spriedumā Padome/*Front Polisario* [116].

141. ANO Statūtu XI nodaļā ir pausta starptautiskās sabiedrības apņemšanās ievērot pašnoteikšanās tiesības dekolonizācijas procesā [117].

142. ANO Statūtu 73. pants reglamentē noteikumus, kas regulē teritoriju, kurām nav savas pārvaldes, situāciju, pirms tās var īstenot savas pašnoteikšanās tiesības.

143. No šīs tiesību normas pirmkārt izriet, ka teritorijas, kuru tautas vēl nav ieguvušas pilnīgu pašpārvaldi, pārvalda cita valsts, nevis šīs tautas valsts. Minētajā tiesību normā šīs valstis ir dēvētas par "[ANO] dalībvalstīm, kuras ir atbildīgas vai uzņemas atbildību" par teritoriju, kurām nav savas pārvaldes. Šīs valstis saukšu par "pārvaldītājvaru".

144. Pirms teritorijas, kurai nav savas pārvaldes, tauta īsteno savas pašnoteikšanās tiesības, kas ir ANO Statūtu 73. panta galīgais mērķis, starptautiskus nolīgumus par šīm teritorijām noslēdz pārvaldītājvara.

145. No tā izriet, ka pārvaldītājvara ir tā, kas ir tiesīga dot "piekrišanu" arī starp divām citām valstīm noslēgta nolīguma piemērošanai teritorijā, kuru šī valsts pārvalda.

146. Rietumsahāra šajā ziņā ir unikāls gadījums. ANO sarakstā, kurā uzskaitītas visas pārējās teritorijas, kurām nav savas pārvaldes, ir norādīta katras teritorijas pārvaldītājvara, izņemot Rietumsahāru [118].

115 Saskaņā ar *Crawford* ierastais, lai arī ierobežojošais viedoklis ir tāds, ka XI nodaļa bija paredzēta piemērošanai tikai "teritorijām, kas Statūtu pieņemšanas laikā bija zināmas kā kolonijas". Rietumsahāras teritorija atbilst šim kritērijam. Skat. arī Crawford, J., *The Creation of States in International Law*, 2. izdevums, Oxford University Press, Oksforda, 2007, 607. lpp.

116 Spriedums Padome/*Front Polisario*, 23., 93. un 105. punkts.

117 Kā norādījis *Crawford*, "lielākoties ar XI nodaļas starpniecību dalībvalstis ir paplašinājušas un pilnveidojušas pašnoteikšanās tiesību darbību." Skat. Crawford, J., *The Creation of States in International Law*, 2. izdevums, Oxford University Press, Oksforda, 2007, 603. lpp.

118 Apvienoto Nāciju Organizācija, "Teritoriju, kurām nav savas pārvaldes, saraksts pa reģioniem", pieejams vietnē https://www. un.org/dppa/decolonization/en/nsgt.

147. ANO Statūtu 73. pantā pārvaldītājvaras ir definētas kā "Apvienoto Nāciju Organizācijas dalībvalstis, kuras *ir atbildīgas* vai *uzņemas atbildību* par to teritoriju pārvaldību, kuru tautas vēl nav sasniegušas pilnīgu pašpārvaldi" [119].

148. Šķiet, ka vārdu "ir atbildīgas" lietojums attiecas uz valstīm, kas kontrolēja teritorijas, kurām nav savas pārvaldes, laikā, kad stājās spēkā ANO Statūti.

149. Rietumsahāras gadījumā koloniālā valsts, kam bija jāuzņemas šī atbildība, bija Spānijas Karaliste. Tomēr Spānija vienpusēji atteicās no šīs atbildības [120].

150. Arī ANO Statūtu 73. pantā ir atsauce uz valstīm, kas "uzņemas atbildību" par teritorijām, kurām nav savas pārvaldes.

151. Padomes savā apelācijas sūdzībā šajā lietā pauda nostāju, ka ANO Statūtu 73. pants ir piemērojams Marokas Karalistei kā pārvaldītājvarai, ņemot vērā to, ka šī valsts ir *uzņēmusies* atbildību par Rietumsahāras teritoriju. Gan Padome, gan Komisija apstiprināja šo nostāju tiesas sēdē. Saskaņā ar šo iestāžu paskaidrojumiem Marokas Karalistes kvalificēšana par valsti, kas tiek "pieņemta" par pārvaldītājvaru, izriet no tā, ka Marokas Karaliste faktiski kontrolē lielāko daļu Rietumsahāras teritorijas.

152. Ja Marokas Karalisti var juridiski kvalificēt kā Rietumsahāras pārvaldītājvaru, tai saskaņā ar starptautiskajām tiesībām būtu tiesības Rietumsahāras teritorijas vārdā noslēgt starptautisku nolīgumu, kas būtu saistošs šai teritorijai. Tā būtu arī pilnvarota piekrist starp trešām valstīm noslēgta nolīguma piemērošanai Rietumsahāras teritorijai, ja vien šis nolīgums atbilst nosacījumiem, kas izriet no ANO Statūtu 73. panta (skat. šo secinājumu 180.–190. punktu).

153. Pastāv doktrīna, kas iebilst pret šādu iespēju, apgalvojot, ka pārvaldītājvaras statuss ir ANO piešķirts juridisks statuss, kuru, ja šāda veida atzīšana nav notikusi, nevar vienpusēji uzņemties [121].

154. Tomēr ANO Statūtu 73. pants nesaista pārvaldītājvaras statusu ar jebkāda veida oficiālu procedūru vai atzīšanu. Tā formulējums drīzāk norāda, ka tas attiecas uz noteikta veida faktisko situāciju.

155. Saskaņā ar starptautiskajām tiesībām valstij, kas *de facto* kontrolē kādu teritoriju, ir trīs iespējamās juridiskās klasifikācijas: suverēna valsts, pārvaldītāja vai okupētāja [122].

[119] Mans izcēlums.

[120] Skat. šo secinājumu 17. punktu. Savos secinājumos lietā Padome/*Front Polisario* (C-104/16 P, EU:C:2016:677, 188.–191. punkts) ģenerāladvokāts M. Vatelē [*M. Wathelet*] izteica pieņēmumu, ka Spānija juridiski nevarēja atteikties no sava pārvaldītājvaras statusa un ka tāpēc nevar izslēgt, ka šī dalībvalsts joprojām ir Rietumsahāras teritorijas pārvaldītājvara.

[121] Skat., piemēram, Chapaux, V., "The sovereignty over natural resources: "the question of the EU-Morocco Fisheries Agreement"" no: Arts, K., un Pinto Leite, P. (red.), *International Law and the Question of Western Sahara*, Austrumtimoras juristu starptautiskā platforma, Mičiganas Universitāte, 2008, 241. lpp.

[122] Torres-Spelliscy, G., "National Resources in Non-Self-Governing Territories" no: Boukhars, A., un Rousselier, J. (red.), *Perspective on Western Sahara: Myths, Nationalisms and Geopolitics*, Rowman & Littlefield, Lanhema, 2013, 241. lpp.

156. Attiecībā uz Rietumsahāru Savienības politiskās iestādes neuzskata Marokas Karalisti par okupētājvaru [123] vai suverēnu valsti [124], bet gan par pārvaldītājvaru. Tas nozīmē, ka tās atzīst Rietumsahāras tautas suverēnās tiesības uz Rietumsahāras teritoriju, lai gan pašlaik šo teritoriju kontrolē Marokas Karaliste.

157. Šī nostāja nav pretrunā Eiropas Savienības pieņemtajai neitralitātei attiecībā uz ANO vadītā procesa par Rietumsahāru iznākumu, jo valsts uzskatīšana par pārvaldītājvaru neizslēdz jebkādu iespējamo pašnoteikšanās tiesību īstenošanas iznākumu [125].

158. Nešķiet arī, ka šī interpretācija būtu pretrunā pašnoteikšanās tiesību mērķim, kas izteikts ANO Statūtu 73. pantā, ja vien tā neliedz teritorijas, kurai nav savas pārvaldes, tautai šīs tiesības īstenot nākotnē.

159. Tādējādi nav pretrunā starptautiskajām tiesībām uzskatīt Marokas Karalisti par Rietumsahāras pārvaldītājvaru un līdz ar to par tādu, kas Rietumsahāras tautas vārdā kā "trešā valsts" Tiesas interpretācijas par līgumu relatīvo iedarbību izpratnē var "piekrist" nolīgumam, kas ietekmē Rietumsahāras teritoriju.

160. Kāda ir šā secinājuma ietekme uz Tiesas sniegto jēdziena "pārvaldītājvara" interpretāciju?

161. Īstenojot Eiropas Savienības ārējās attiecības, Savienības politiskajām iestādēm ir plaša rīcības brīvība [126].

162. Tas attiecas arī uz piemērojamo normu interpretāciju tādā situācijā, kāda ir šajā gadījumā, kad starptautiskajās tiesībās nav skaidras nostājas par to, vai var uzskatīt, ka valsts ir uzņēmusies atbildību par teritoriju, kurai nav savas pārvaldes, ANO Statūtu 73. panta izpratnē, izmantojot efektīvu jurisdikcijas kontroli pār šo teritoriju.

123 Ne Eiropas Savienība, ne tās dalībvalstis neuzskata Marokas Karalisti par okupētājvaru. Tas pats attiecas arī uz ANO Drošības padomi. ANO Ģenerālā asambleja divās rezolūcijās, kas datētas ar 1970. gadiem, uzskatīja, ka Marokas Karalistes veiktā Rietumsahāras aneksija ir šīs teritorijas okupācija. Tas īpaši atšķiras no situācijas, kas attiecas uz Izraēlas valsti un Rietumkrasta un Gazas joslas teritoriju, ko starptautiskā sabiedrība, tostarp Eiropas Savienība un tās dalībvalstis, uzskata par okupācijas valsti. Skat. jo īpaši ST 2004. gada 9. jūlija konsultatīvo atzinumu *Legal Consequences of the Construction of a Wall in the Occupied Palestinian Territory* ["Žoga būvniecības palestīniešu okupētajās teritorijās tiesiskās sekas"] (ST Krājums 2004, 136. lpp., 78. punkts). Skat. arī spriedumu, 2019. gada 12. novembris, *Organisation juive européenne and Vignoble Psagot* (C-363/18, EU:C:2019:954, 34., 35. un 48. punkts). Pašreizējā situācija arī atšķiras no situācijas, kas bija pamatā spriedumam Austrumtimora (Portugāle pret Austrāliju) (ST Krājums 1995, 90. lpp.), kurā Indonēzijas Republikas klātbūtni Austrumtimorā starptautiskā sabiedrība uzskatīja par okupāciju. Turklāt Portugālei bija šīs teritorijas pārvaldītājvaras statuss. Turpretim daudzi zinātnieki uzskata, ka Marokas Karalistes statuss Rietumsahārā ir okupanta statuss. Šajā nozīmē skat. ģenerāladvokāta M. Vatelē secinājumus lietā *Western Sahara Campaign* (C--266/16, EU:C:2018:1, 223. zemsvītras piezīme).

124 To var secināt no to izvēles uzskatīt Rietumsahāru par teritoriju, kurai nav savas pārvaldes, un Rietumsahāras tautu par subjektu, kuram ir tiesības izvēlēties šīs teritorijas nākotni. Līdzīgi, ja uzskata Marokas Karalisti par pārvaldītājvaru, tas nozīmē, ka tā nevar pilnībā sasniegt suverenitāti, ņemot vērā tās pienākumus saskaņā ar ANO Statūtu 73. pantu, tostarp pienākumu sniegt iespējas Rietumsahāras tautai, lai tā varētu izvēlēties, kā īstenot savu suverenitāti.

125 Šī neitralitātes nostāja ir pausta apstrīdētā lēmuma 3. apsvērumā: "Savienība nevēlas ietekmēt iznākumu Apvienoto Nāciju Organizācijas vadībā notiekošajam politiskajam procesam par Rietumsahāras galīgo statusu, un ir konsekventi apliecinājusi, ka iestājas par strīda atrisināšanu Rietumsahārā, ko Apvienoto Nāciju Organizācija pašlaik iekļāvusi sarakstā ar teritorijām, kurām nav savas pārvaldes, un ko šodien lielā mērā pārvalda Marokas Karaliste. Savienība pilnībā atbalsta Apvienoto Nāciju Organizācijas ģenerālsekretāra un viņa personiskā sūtņa centienus palīdzēt pusēm panākt taisnīgu, ilgstošu un savstarpēji pieņemamu politisku risinājumu, kurš nodrošinātu Rietumsahāras tautas pašnoteikšanos saskaņā ar vienošanos, kas atbilst [ANO] Statūtu mērķiem un principiem, kā noteikts Apvienoto Nāciju Organizācijas Drošības padomes rezolūcijās un jo īpaši Rezolūcijās 2152 (2014), 2218 (2015), 2385 (2016), 2351 (2017) un 2414 (2018)."

126 Skat., tostarp, spriedumu, 2016. gada 21. decembris, *Swiss International Air Lines* (C-272/15, EU:C:2016:993, 24. punkts).

163. Ņemot vērā to, ka ne Savienības, ne starptautiskajās tiesībās nav skaidru noteikumu, kas nepieļautu šādu nostāju, nevar Tiesā apstrīdēt Savienības politisko iestāžu lēmumu uzskatīt Marokas Karalisti par ("*de facto*") pārvaldītājvaru ANO Statūtu 73. panta izpratnē [127].

164. Šādā apmērā Tiesai ir jāpieņem Padomes un Komisijas nostāja kā iespējamā starptautisko tiesību interpretācija.

165. Ir tiesa, ka Marokas Karaliste pati nav akceptējusi pārvaldītājvaras statusu attiecībā uz Rietumsahāras teritoriju [128]. Tās nostāja ir tāda, ka tai ir suverēnas tiesības uz šo teritoriju [129].

166. Tomēr tas neliedz Eiropas Savienībai vienpusēji uzskatīt Marokas Karalisti par Rietumsahāras teritorijas ("*de facto*") pārvaldītājvaru tās ekonomiskajās attiecībās ar šo teritoriju.

167. Komisija tiesas sēdē paskaidroja, ka Eiropas Savienība to vienkārši darīs, izmantojot klauzulas, "kurām nav ietekmes", kuru izmantošana ir pieņemta (un praktiska) metode, kā iesaistīties attiecībās ar trešām valstīm vai teritorijām [130].

168. Tomēr tas, ka Eiropas Savienība un Marokas Karaliste, noslēdzot attiecīgo nolīgumu, vienojās par to, ka tām ir atšķirīgi viedokļi par Marokas Karalistes statusu attiecībā uz Rietumsahāras teritoriju, varētu – kā aplūkošu šo secinājumu E iedaļā – uzlikt Savienības iestādēm papildu prasības, kas nepieciešamas, lai izpildītu no starptautiskajām tiesībām izrietošās saistības.

169. Iepriekš izklāstītais pārspriedums ļauj secināt, ka, pieņemot apstrīdēto lēmumu, Padome nav pārkāpusi līgumu relatīvās iedarbības principu, kā tas interpretēts spriedumā Padome/*Front Polisario*. Minētā iestāde ar Marokas Karalistes starpniecību, darbojoties kā šīs teritorijas pārvaldītājvara, saņēma Rietumsahāras tautas kā trešās personas piekrišanu attiecīgajam nolīgumam.

3. Marokas un Rietumsahāras uzskatīšana par atsevišķām teritorijām

170. Vienīgais pienākums, ko Tiesa spriedumā Padome/*Front Polisario* uzskatīja par saistošu Eiropas Savienībai, pamatojoties uz pašnoteikšanās tiesībām, bija Rietumsahāras teritoriju uzskatīt par no Marokas Karalistes teritorijas atšķirīgu teritoriju [131].

127 Plašā rīcības brīvība, kas Savienības iestādēm ir piešķirta ārējo (tirdzniecības) attiecību jomā, ciktāl šī pārvaldība ietver sarežģītus politiskus un ekonomiskus novērtējumus, nozīmē, ka Tiesa var īstenot savas kontroles pilnvaras tikai tiktāl, ciktāl šīs iestādes ir pieļāvušas acīmredzamu kļūdu. Šajā nozīmē skat. spriedumu, 1983. gada 4. oktobris, *Fediol*/Komisija (191/82, EU:C:1983:259, 30. punkts). Tas nozīmē, ka, ja nav skaidru starptautisku noteikumu, attiecībā pret kuriem Tiesa var veikt šo pārbaudi, Savienības iestāžu izvēlētā interpretācija nevar būt acīmredzama kļūda.

128 Šajā nozīmē skat. arī spriedumu *Western Sahara Campaign UK*, 72. punkts (kurā Tiesa paskaidroja, ka "Marokas Karaliste ir kategoriski izslēgusi, ka tā būtu Rietumsahāras teritorijas okupētājvara vai pārvaldītāja vara").

129 Pieņemu, ka arī šā iemesla dēļ Marokas Karaliste, šķiet, neiesniedz Apvienoto Nāciju Organizācijai regulārus ziņojumus par Rietumsahāras teritoriju, kā tas būtu prasīts no pārvaldītājvaras saskaņā ar ANO Statūtu 73. panta e) punktu.

130 Skat., piemēram, Stabilizācijas un asociācijas nolīgumu starp Eiropas Savienību un Eiropas Atomenerģijas kopienu, no vienas puses, un Kosovu *, no otras puses (OV 2016, L 71, 3. lpp.; turpmāk tekstā – "ES un Kosovas asociācijas nolīgums") (nolīgums, kura attiecīgajā daļā ir precizēts, ka tas "neskar nostājas par statusu un atbilst ANO DP Rezolūcijai 1244 (1999) un Starptautiskās Tiesas atzinumam par Kosovas neatkarības deklarāciju"), Ekonomisko partnerattiecību nolīgumu starp *Cariforum* valstīm, no vienas puses, un Eiropas Kopienu un tās dalībvalstīm, no otras puses (OV 2008, L 289, 3. lpp.), un Ekonomisko partnerattiecību nolīgumu starp Eiropas Savienību un tās dalībvalstīm, no vienas puses, un DAK EPN valstīm, no otras puses (OV 2016, L 250, 3. lpp.), kurā attiecīgi 1. protokola IX pielikumā un VIII pielikumā ir uzskaitītas vairākas neautonomās teritorijas, "neskarot šo valstu un teritoriju statusu vai to statusa turpmākās izmaiņas".

131 Šajā nozīmē skat. spriedumu Padome/*Front Polisario*, 92. punkts.

171. Šis pienākums netiek ietekmēts, uzskatot Marokas Karalisti par pārvaldītājvaru ANO Statūtu 73. panta izpratnē. Gluži pretēji, vienpusēja pārvaldītājvaras statusa piešķiršana Marokas Karalistei ar visiem no šī statusa izrietošajiem pienākumiem liedz šai valstij suverēnās tiesības uz Rietumsahāras teritoriju [132].

172. Citiem vārdiem, Marokas Karaliste atsevišķi noslēdza ar Eiropas Savienību starptautisku nolīgumu, kas attiecas uz tās teritoriju, un pēc tam piekrita tā piemērošanai atsevišķai Rietumsahāras teritorijai, ko tā pašlaik pārvalda.

173. Kā jau paskaidroju savos secinājumos lietā *Confédération paysanne* (Melones un tomāti no Rietumsahāras), kas arī sniegti šodien, Rietumsahāras teritorijas uzskatīšana par no Marokas Karalistes teritorijas atsevišķu teritoriju nosaka, ka Rietumsahāras teritorijas izcelsmes produktu muitas deklarācijās un izcelsmes valsts marķējumā kā to izcelsmes vieta ir jānorāda Rietumsahāra, izslēdzot jebkādu norādi par izcelsmi Marokas Karalistē [133]. Tas cita starpā attiecas uz Rietumsahāras izcelsmes produktiem, kam, pamatojoties uz attiecīgo nolīgumu, ir piešķirts preferenciāls režīms, tos importējot Eiropas Savienības muitas teritorijā.

174. No tā izriet, ka, pieņemot apstrīdēto lēmumu, Padome nav pārkāpusi prasību uzskatīt Marokas Karalistes teritoriju un Rietumsahāras teritoriju par divām atšķirīgām teritorijām, kas ir prasība, kura izriet no pašnoteikšanās tiesībām saskaņā ar Tiesas sniegto interpretāciju spriedumā Padome/*Front Polisario*.

4. Starpsecinājumi

175. Ar apstrīdēto lēmumu netiek pārkāpts ne līgumu relatīvās iedarbības princips, ne arī tas pašnoteikšanās tiesību aspekts, kas tika aplūkots spriedumā Padome/*Front Polisario*.

176. Attiecīgi iesaku Tiesai atcelt pārsūdzēto spriedumu tiktāl, ciktāl ar to ir apmierināts *Front Polisario* trešais pamats.

E. Citi pienākumi, kas ir saistoši Eiropas Savienībai, pamatojoties uz Rietumsahāras tautas pašnoteikšanās tiesībām

177. Konstatējums, ka pašnoteikšanās tiesības netika pārkāptas tiktāl, ciktāl Tiesai bija iespēja tās interpretēt spriedumā Padome/*Front Polisario*, nenozīmē secinājumu, ka Savienības iestādes, noslēdzot attiecīgo nolīgumu ar Marokas Karalisti, ir ievērojušas visus no pašnoteikšanās tiesībām izrietošos pienākumus.

178. Tiesai vēl nav bijusi iespēja paskaidrot, kādi citi pienākumi Eiropas Savienībai ir saistoši saistībā ar Rietumsahāras tautas pašnoteikšanās tiesībām. Tomēr, tā kā šo jautājumu Vispārējā tiesa nav izlēmusi, tas neietilpst šo apelācijas sūdzību tvērumā, līdz ar to Tiesa nevar patstāvīgi noskaidrot šo jautājumu šajā lietā.

132 Kā paskaidro *Crawford*, "ciktāl suverenitāte nozīmē neierobežotas tiesības kontrolēt attiecīgo teritoriju vai rīkoties ar to, 73.b pantā noteiktais pienākums un ar to saistītais pašnoteikšanās princips būtiski ierobežo pārvaldītājvalsts suverenitāti". Skat. Crawford, J., *The Creation of States in International Law*, 2. izdevums, Oxford University Press, Oksforda, 2007, 615. lpp. Tas, ka Marokas Karaliste neīsteno savas suverēnās pilnvaras attiecībā uz Rietumsahāras teritoriju "pilnā mērā", bija arī viens no iemesliem, kādēļ Tiesa 2016. gada 21. decembra spriedumā Padome/*Front Polisario* (C-104/16 P, EU:C:2016:973, 95. punkts) secināja, ka Asociācijas nolīgums nav piemērojams šai teritorijai.

133 Skat. manus secinājumu lietā C-399/22, *Confédération paysanne* (Melones un tomāti no Rietumsahāras), 138. punkts.

179. Ņemot to vērā, uzskatu par nepieciešamu īsi pieminēt divus jautājumus, kas izriet no pašnoteikšanās tiesībām un ir būtiski scenārijā, kurā Savienības iestādes uzskata Marokas Karalisti par Rietumsahāras teritorijas ("*de facto*") pārvaldītājvaru.

180. *Pirmkārt*, ANO Statūtu 73. pants uzliek pārvaldītājvarai pienākumu, ko bieži dēvē par "svētas uzticības pienākumu". Minētajā normā ir norādīts, ka "[teritoriju, kurām nav savas pārvaldes,] dzīvojošo intereses ir primāras" un ka pārvaldītājvaras "kā svētu pienākumu uzņemas saistības maksimāli veicināt šo teritoriju iedzīvotāju labklājību starptautiskās miera un drošības sistēmas ietvaros, kas noteikta šajos statūtos".

181. Pirms Rietumsahāras tauta īsteno savas pašnoteikšanās tiesības, Marokas Karalistei kā tās teritorijas ("*de facto*") pārvaldītājai ir jārīkojas vienīgi Rietumsahāras "teritorijas iedzīvotāju" labā. Šis pienākums ir jāievēro arī Marokas Karalistes piekrišanā, ko tā dod Rietumsahāras tautas vārdā līgumu relatīvās iedarbības izpratnē.

182. ANO Statūtu 73. pants principā attiecina "svētas uzticības" pienākumu uz pārvaldītājvaru. Tomēr ir skaidrs, ka Tiesas kompetencē nav spriest par to, kā ārvalsts ievēro starptautiskās publiskās tiesības, tostarp ANO Statūtu principus.

183. Neraugoties uz to, ANO Statūtu 73. pantā ietvertās pašnoteikšanās tiesības var uzlikt pienākumus arī tām valstīm (vai starptautiskām organizācijām), kas iesaistās attiecībās ar pārvaldītājvaru saistībā ar tās pārvaldīto teritoriju, kurai nav savas pārvaldes.

184. Šīs lietas kontekstā Padome un Komisija uzskatīja, ka "svētās uzticības" pienākums ir saistošs arī Eiropas Savienībai, tai iesaistoties attiecībās ar Rietumsahāras teritoriju, kurai nav savas pārvaldes, ("*de facto*") pārvaldītājvaru. Lai gan Eiropas Savienība nav ANO Statūtu līgumslēdzēja puse, statūti ir tai saistoši tās ārējās attiecībās, pamatojoties uz LES 21. pantu.

185. Tāpēc var secināt, ka Savienības iestādes var noslēgt ar Rietumsahāru saistītus nolīgumus ar Marokas Karalisti kā tās pārvaldītājvaru tikai tad, ja šie nolīgumi ir izdevīgi "šīs teritorijas iedzīvotājiem".

186. Šim pienākumam, manuprāt, ir papildu nozīme, kas izriet no tā, ka Marokas Karaliste uzskata sevi par suverēnu valsti, nevis par Rietumsahāras teritorijas pārvaldītāju. Līdz ar to tā neuzskata, ka uz to attiecas "svētās uzticības" pienākums, ko parasti uzņemas pārvaldītājvaras saskaņā ar ANO Statūtu 73. pantu. Tāpēc Savienības iestādēm ir jāpārliecinās, ka no pieņemtajiem pasākumiem labumu gūst Rietumsahāras "teritorijas iedzīvotāji", kā to prasa ANO Statūtu 73. pants.

187. Šis secinājums neizbēgami rada jautājumus, kas netika apspriesti Vispārējā tiesā: kas ir jāsaprot ar jēdzienu "teritorijas iedzīvotāji" ANO Statūtu 73. pantā? Vai Komisijas un EĀDD veiktās apspriedes atbilst prasībai, ka Savienības iestādēm ir jāpārbauda, vai attiecīgais nolīgums ir izdevīgs "teritorijas iedzīvotājiem"?

188. *Otrkārt*, joprojām ir aktuāls jautājums par to, kādi pienākumi ir Savienības iestādēm, lai ievērotu Rietumsahāras tautas tiesības uz Rietumsahāras teritorijas, kurai nav savas pārvaldes, dabas resursu izmantošanu.

189. Var diskutēt par to, vai tiesības uz dabas resursu izmantošanu ir patstāvīgas tiesības, kas izriet no valsts suverenitātes principa, vai arī tās ir pašnoteikšanās tiesību sastāvdaļa [134]. Tomēr abos variantos šīs tiesības, šķiet, ir daļa no starptautiskajām paražu tiesībām [135] un tādējādi ir saistošas Eiropas Savienībai.

190. Attiecībā uz teritoriju, kurām nav savas pārvaldes, dabas resursu izmantošanu šķiet, ka pastāv zināma vienprātība, kas balstās uz Hansa Korela [*Hans Corell*] 2002. gada vēstuli [136], saskaņā ar kuru pārvaldītājvara var izmantot dabas resursus, ja resursu izmantošanas darbības tiek veiktas teritorijas, kurai nav savas pārvaldes, tautas labā vai apspriežoties ar tās pārstāvjiem [137].

191. Attiecīgais nolīgums pats par sevi neatļauj izmantot Rietumsahāras teritorijas dabas resursus. Tomēr tas netieši skar šīs tiesības. Kādi pienākumi šajā kontekstā rodas Savienības iestādēm?

192. Vai Savienības iestādes varēja secināt, ka to pienākums nepārkāpt Rietumsahāras tautas tiesības izmantot tās dabas resursus ir izpildīts ar apspriežu ar vietējiem iedzīvotājiem iznākumu, attiecībā uz kuru lielākā daļa apspriežu dalībnieku novērtēja, ka preferenciālo tarifu attiecināšana uz Rietumsahāras izcelsmes produktiem ir izdevīga?

193. Lai gan Vispārējā tiesa savā spriedumā aplūkoja apspriežu atbilstību, tā to darīja saistībā ar to, lai noteiktu, vai tās var tikt pielīdzinātas Rietumsahāras tautas "piekrišanai" attiecīgajam nolīgumam līgumu relatīvās iedarbības izpratnē [138]. Lai atbildētu uz to pašu jautājumu saistībā ar tiesībām izmantot dabas resursus, ir nepieciešams jauns un atšķirīgs novērtējums.

194. Šajā iedaļā aplūkotie jautājumi netika apspriesti tiesvedībā Vispārējā tiesā. Minētā tiesa, manuprāt, kļūdaini nolēma, ka Savienības iestādes nav ievērojušas prasību par piekrišanu, kas izrietēja no sprieduma Padome/*Front Polisario*. Tomēr šķiet, ka šie jautājumi ir ietverti pārējos *Front Polisario* prasības par atcelšanu pamatos. Tādēļ uzskatu, ka šī lieta ir jānodod atpakaļ Vispārējai tiesai.

IV. Sekas

195. Saskaņā ar Eiropas Savienības Tiesas Statūtu 61. pantu Tiesa, ja to pieļauj tiesvedības stadija, var pati pieņemt galīgo spriedumu attiecīgajā lietā.

196. Šajā lietā šis nosacījums nav izpildīts.

134 Attiecībā uz teritorijām, kurām nav savas pārvaldes, piemēram, ANO Ģenerālās asamblejas Rezolūcijā 50/33 ir "atkārtoti apstiprinātas koloniālo un neautonomo teritoriju tautu neatņemamās tiesības uz pašnoteikšanos un neatkarību, kā arī uz to teritoriju dabas resursu izmantošanu un tiesības rīkoties ar šiem resursiem savās interesēs". Piemēram, ANO Ģenerālās asamblejas Rezolūcijā 1803 (XVII) tiesības uz pastāvīgu suverenitāti pār bagātībām un dabas resursiem ir kvalificētas kā "pašnoteikšanās tiesību pamatelements" (ANO Dok. A/RES/1803 (XVII), 1962. gada 14. decembris, preambulas 2. punkts).

135 Skat., piemēram, Gilbert, J., *Natural Resources and Human Rights: An Appraisal*, Oxford University Press, Oksforda, 2018, 12. lpp. un tajā minētā literatūra.

136 Ģenerālsekretāra vietnieka juridiskajos jautājumos, juriskonsulta 2002. gada 29. janvāra vēstule Drošības padomes priekšsēdētājam (S/2002/161).

137 Turpat, 24. punkts. Kā pamatoti norādījusi Vispārējā tiesa, minētā vēstule nav tiesību avots, un tai jebkurā gadījumā nav juridiski saistoša spēka. Skat. pārsūdzēto spriedumu, 385. punkts. Tomēr Korela viedoklis ieguva būtisku nozīmi zinātniskajā literatūrā, kurā tas bieži tiek pieņemts kā starptautisko tiesību pareiza interpretācija. Skat., piemēram, Torres-Spelliscy, G., "National Resources in Non-Self-Governing Territories" no: Boukhars, A., un Rousselier, J. (red.), *Perspective on Western Sahara: Myths, Nationalisms and Geopolitics*, Rowman & Littlefield, Lanhema, 2013, 235. lpp.

138 Pārsūdzētais spriedums, 328.–384. punkts.

197. Lai gan secinu, ka *Front Polisario* trešais pamats pirmajā instancē ir jānoraida kā nepamatots iepriekš minēto iemeslu dēļ, attiecībā uz pārējiem pamatiem, ko Vispārējā tiesa vēl nav izvērtējusi, tiesvedības stadija neļauj Tiesai pieņemt galīgo spriedumu šajā lietā.

198. Tāpēc uzskatu, ka lieta ir jānodod atpakaļ Vispārējai tiesai tās sprieduma pieņemšanai [139].

V. Secinājumi

199. Ņemot vērā iepriekš minētos apsvērumus, iesaku Tiesai:

– daļēji noraidīt apelācijas sūdzības kā nepamatotas un atzīt *Front Populaire pour la libération de la saguia-el-hamra et du rio de oro* (*Front Polisario*) prasību par pieņemamu;

– daļēji apmierināt apelācijas sūdzības, atcelt pārsūdzēto spriedumu tiktāl, ciktāl ar to ir apmierināts trešais *Front Polisario* izvirzītais pamats, un šo pamatu noraidīt;

– nodot lietu atpakaļ Eiropas Savienības Vispārējai tiesai, lai tā lemtu par pamatiem, par kuriem tā nav pieņēmusi nolēmumu, un

– atlikt lēmuma par tiesāšanās izdevumiem pieņemšanu.

[139] Skat. otro alternatīvu Eiropas Savienības Tiesas Statūtu 61. panta pirmās daļas otrajā teikumā.